

ОНОРЕ ДЪО БАЛЗАК ОНОРИН

Част 0 от „Човешка комедия“

Превод от френски: Силвия Вагенщайн, 1983

chitanka.info

ОНОРИН^[0]

*На господин Ашил Дъвериа^[1] добър спомен от автора
Дьо Балзак*

ПЪРВА ГЛАВА

ЗАЩО ФРАНЦУЗИНЪТ НЕ ОБИЧА ДА ПЪТУВА

Ако французите изпитват такова отвращение, а англичаните такава слабост да пътуват, може би и едните, и другите са прави.

Навсякъде ще намерите нещо по-добро от Англия, но да откриете очарованието на Франция далеч от Франция, е извънредно трудно.

Другите страни се славят с възхитителни пейзажи и често предоставят много по-голям комфорт, отколкото Франция, която изостава в това отношение. Понякога разгръщат поразително великолепие и пищност; не липсват изтънченост, нито благородни обноски; но интелектуалният живот, богатството на идеи, умението да се води разговор, изящството в речта, тъй свойствени на Париж, ненадейната прозорливост за неща, които само се мислят, но не се казват, дарбата да се говори с недомлъвки, които съставляват половината от френския език — виж, те не се срещат никъде другаде. Ето защо французинът, чиито шеги и без това остават много пъти недоразбрани, започва скоро да вехне на чужда почва като пресадено дръвче. Емиграцията е безсмислена за нас.

Много французи като тези, за които ще стане дума, признават, че са изпитали удоволствие при вида на митничарите в родната си страна, което може да прозвучи като най-дръзка хипербола на патриотизма.

Целта на това кратко встъпление е да припомни на французите, които са имали случай да пътуват, обзелата ги бурна радост, когато в гостната на някой дипломат като в малък оазис са открили цялото си отечество; трудно ще разберат тази радост онези, които никога не са напускали асфалтовата настилка на булевард де-з-Италиен и за които дори левият бряг на Сена не е Париж.

Да се завърнеш в Париж! Известно ли ви е, о парижани, какво означава това?

Означава ако не да се наслаждаваш на кухнята на „Роше дьо Канкал“^[2], приготвяна майсторски от Борел, за да се хареса на лакомниците-ценители, защото подобна кухня се готви само на улица Монторгъой, то поне на ястия, които напомнят за нея!

Означава да пиеш френски вина, които извън пределите на Франция са мит и при това са тъй редки, както жената, за която ще стане дума тук!

Най-сетне не означава да попаднеш сред модните остроти, защото от Париж до границата те губят солта си, а в онази духовита, отзивчива, критична атмосфера, в която живеят французите от поета до работника, от херцогинята до чирачето.

[0] Според едно признание на Балзак пред Е. Ханска, повестта е написана за три дни в края на декември 1842. Допълненият и редактиран от автора вариант е отпечатан във вестник „Ла Прес“ през март 1843, а в 1844 тя излиза в отделно издание. Една година по-късно е включена в IV том на „Сцени от личния живот“ в първото издание на „Човешка комедия“. ↑

[1] *Дьовериа, Ашил* (1800–1857) — френски художник литограф, свързан с по-известните писатели и художници на онова време. Автор е на портрет на младия Балзак. Посвещението е от 1843. ↑

[2] „*Роше дьо Канкал*“ — прочут ресторант на улица Монторгъой в Париж. ↑

ВТОРА ГЛАВА

ИТАЛО-ФРЕНСКА КАРТИНА

През 1836 година, при пребиваването на сардинския двор^[1] в Генуа, двама доста известни парижани имаха възможност да се почувствуват в Париж по време на посещението си в наетата от френския генерален консул вила, разположена на хълма, с който завършват Апенините между градската врата Сан-Томазо и прочутия фенер, украсяващ в английските keepsakes^[2] всички изгледи от Генуа.

Вилата беше от онези знаменити дворци, за които знатните генуезци са харчили милиони по време на могъществото на тази аристократична република.

Ако някъде вечерите са особено хубави, то това положително е в Генуа, когато цялата сутрин е валяло, както там вали — тоест като из ведро, — и чистотата на морето съперничи с чистотата на небето; когато цари тишина на кея и в парка на тази вила, над мраморните глави с разтворени уста, от които загадъчно шурти вода; когато блестят звезди и вълните на Средиземно море се плискат и следват една подир друга като признанията на жена, които откопчавате дума по дума. Да си признаем ли? Такива мигове, в които ухаещият въздух изпълва със своя аромат гърдите и мечтите, а витаещото във въздуха сладостно чувство ви завладява, както седите в креслото и бавно загребвате сладолед или отпивате леден сироп, съзерцавайки града, който се разстила в краката ви, и красивите жени срещу вас — такива часове, достойни за Бокачо, се срещат само в Италия и по средиземноморското крайбрежие.

Предположете, че около масата са насядали маркиз Ди Negro, покровител на всички пътуващи таланти, маркиз Дамазо Парето, двама французи, облечени по генуезка мода, генералният консул, заобиколен от жена си, красива като мадона, и от двете си деца, които са се смълчали, почти унесени в сън, френският посланик с жена си, първият секретар на посолството, язвителен човек, съзнаващ, че вече

се е изчерпал, най-сетне двама парижани, дошли да се сбогуват с консулшата на великолепен прощален обед, даван в тяхна чест — и пред вас ще се разкрие картината, която представяше терасата на вилата през една майска вечер; главно действащо лице в нея беше прочутата жена, към която на моменти всички погледи се насочваха — героиня на този импровизиран празник.

Единият французин беше известният пейзажист Леон дьо Лора, другият — изтъкнатият критик Клод Виньон. Двамата придружаваха жената, една от най-видните представителки на прекрасния пол в наши дни — госпожица Детуш, позната в литературния свят под името Камий Мопен.

Госпожица Детуш беше ходила във Флоренция по работа. С присъщата си очарователна любезност, която тя не скъпи, бе взела със себе си Леон дьо Лора, за да му покаже Италия, и дори беше удължила пътуването, за да му даде възможност да види околностите на Рим. На идване беше минала през Симплон и сега се връщаше по крайбрежния път през Марсилия. Заради пейзажиста беше спряла и в Генуа.

Съвсем естествено генералният консул бе предложил преди пристигането на двора да разведе из Генуа тази лама, достойна за уважение както с богатството, името и положението си, така и с таланта си. Госпожица Детуш (Камий Мопен), която познаваше на пръсти Генуа и всичките ѝ параклиси, предостави своя пейзажист на грижите на дипломата и на двамата генуезки маркизи, понеже не искаше да си губи времето.

Макар посланикът сам да беше изтъкнат писател, прославената дама неизменно отказваше да се отзове на неговите любезни покани от страх да не трябва, както казват англичаните, да се „излага на показ“; но се съгласи, когато стана дума за една прощална вечер във вилата на консула. Леон дьо Лора убеди госпожица Детуш, че присъствието ѝ на вечерта е единственият начин за него да се отблагодари за гостоприемството на посланика и на жена му, на двамата генуезки маркизи, на консула и консулшата. Тогава госпожица Детуш пожертвува един от онези изцяло свободни дни, с каквито в Париж невинаги разполагат хората, от които обществото не сваля очи.

[1] *Сардинско кралство* — в състава на Сардинското кралство (Пиемонт) през 30-те години на XIX век са влизали Савойското

херцогство, Пиемонт, Сардиния и други херцогства. ↑

[2] *Keepsake* (англ.) — разкошен албум с гравюри и рисунки, изобразяващ главно изящни женски глави, предназначен за подарък. Модата идва от Англия и добива широко разпространение в епохата на романтизма. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

ТАЙНСТВЕНАТА ИСТОРИЯ НА ГЕНЕРАЛНИЯ КОНСУЛ

Сега, след като се запознахме поотделно с всеки от гостите, лесно можем да си обясним отсъствието сред тях на всякакъв етикет, както и на много жени, и то между най-видните, любопитни да узнаят дали мъжкият талант на Камий Мопен не вреди на женските прелести на госпожица Детуш, с една дума, дали не се подават панталони под полата.

От обяда до леката вечеря, поднесена в девет часа, разговорът не замираще — ту весел, ту сериозен, непрестанно разнообразяван от остроумията на Леон дьо Лора, известен като най-големият шегобиец на Париж, както и от прояви на добър вкус, в които няма нищо чудно, като се имат предвид поканените; за литература почти не стана дума, но в този типично френски турнир, при който скачаха от един предмет на друг, неминуемо щяха да стигнат и дотам, макар и само за да се докоснат до тази дълбоко национална тема. Но преди да дойдем до онзи обрат в разговора, който накара генералния консул да вземе думата, не е зле да кажем нещо за семейството му и за самия него.

Тридесет и четири годишният дипломат, женен от шест години, беше живо копие на Байрон. Голямата известност на лицето на лорда ни избавя от задължението да обрисуваме лицето на консула. Въпреки това трябва да отбележим, че замечтаният му израз не беше ни най-малко престорен. Лорд Байрон беше поет, дипломатът беше поетична натура; жените умеят да долавят тази разлика, която обяснява, но съвсем не оправдава някои техни увлечения. Красотата на консула в съчетание с благородния му характер и с неговия уединен живот, изпълнен с труд, беше запленила една богата наследница от Генуа.

Богата наследница от Генуа! Този израз може да предизвика усмивки в Генуа, където поради обезнаследяването на дъщерите

жените рядко са богати; но Онорина Педроти, единствена дъщеря на банкиер, който нямаше наследници от мъжки пол, правеше изключение.

Колкото и да е ласкателно да вдъхнеш страст, генералният консул, изглежда, нямаше никакво намерение да се жени. Независимо от всичко след двегодишна близост и след неколккратно застъпничество на посланика по време на пребиваването на двора в Генуа, бракът беше сключен. Младият човек даде съгласието си не толкова поради трогателната привързаност на Онорина Педроти, а по-скоро под влияние на някакво неизвестно събитие — една от онези кризи в интимния живот на човека, които потокът от ежедневни грижи погребва тъй бързо, че и най-естествените постъпки по-късно ни се струват необясними. Такива скрити причини понякога са в основата и на най-значителни събития в историята.

Във всеки случай такава беше мнението на град Генуа, където според някои жени прекомерната сдържаност и меланхолията на френския консул се обясняваха единствено с думата „несподелена страст“.

Нека отбележим между другото, че жената никога не се оплаква, когато предпочетат друга, тя охотно се жертвува в името на общото дело. Онорина Педроти, която вероятно би намразила консула, ако беше пренебрегната от него без причина, не само не престана да обича *suo sposo*^[1], но дори го обикна още по-силно, щом разбра, че е влюбен. Жените признават правото на първенство в сърдечните дела. Всичко е позволено, щом се касае за пола.

Човек не може да бъде дипломат безнаказано: съпругът беше ням като гроб до такава степен, че търговците в Генуа заподозряха някаква тънка сметка в поведението на младия консул, който щеше да изтърве богатата наследница, ако не беше изиграл така успешно ролята на мним болен в любовта. Дори истината да беше такава, тя се стори на жените прекалено унизителна, за да повярват в нея. Дъщерята на Педроти намери в своята любов утеха, приспивайки тайната си мъка в люлка от италианска нежност и ласки.

Впрочем сеньор Педроти нямаше причини да се оплаква от избора, наложен му от неговата любима дъщеря. Могъщи покровители в Париж бдяха за кариерата на младия дипломат. Съгласно обещанието, дадено от посланика на тъста, генералният консул стана барон и командир на ордена на Почетния легион. Самият сеньор

Педроти бе удостоен с графска титла от краля на Сардиния. Той даде зестра един милион.

Колкото до състоянието на *casa*^[2] Педроти, изчислявано на два милиона, спечелени от търговия с жито, то се падна на младоженците половин година след сватбата, тъй като първият и последен граф Педроти умря в 1831 година.

[1] *Suo sposo* (итал.) — своя съпруг. ↑

[2] *Casa* (итал.) — дом. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

КОНСУЛШАТА

Онорина Педроти беше от онези хубави генуезки момичета, които са най-ослепителните създания в Италия, когато са наистина красиви. За гробницата на папа Юлий Микеланджело е взел модели от Генуа. На това се дължи раздалечеността и необичайното разположение на гърдите в статуите на „Деня“, и на „Нощта“, които много критици намират за преувеличени, но те са присъщи на жените на Лигурия.

Красотата в наши дни съществува в Генуа само под *mezzaro*^[1], както във Венеция се среща единствено под *fazzioli*^[2]. Това явление се наблюдава при всички изродени и западнали нации. Благородният тип хубост там може да се види само сред простолюдието, както след опожаряване на град златото се крие в пепелта. Но Онорина, която беше изключение като богата наследница, правеше изключение и с патрицианската си хубост.

Припомнете си статуята на „Нощта“, поставена от Микеланджело непосредствено под статуята на „Мислителя“, облечете я по съвременната мода, увийте дългите ѝ хубави коси около прекрасното леко мургаво чело, запалете искрица жар в замечания ѝ поглед, загърнете шал пищната гърд, вгледайте се в дългата бяла рокля с избродирани цветя, представете си, че статуята е седнала и е скръстила ръце, напомнящи ръцете на госпожица Жорж^[3], и пред погледа ви ще застане консулшата с едно шестгодишно момченце, красиво като майчините желания и с едно четиригодишно момиченце в скута, трогателно като образа на детето, сътворен с толкова труд от скулптора Давид за украсата на един гроб.

Това мило семейство събуди тайното любопитство на Камий. Госпожица Детуш намираше, че консулт изглежда прекалено замислен за един напълно щастлив човек.

Макар че този ден съпругата и съпругът представляваха възхитителна картина на семейно щастие, Камий се питаше защо един от най-забележителните мъже, които бе срещала в салоните на Париж, стои и досега генерален консул в Генуа, когато притежава състояние, осигуряващо му рента сто и няколко хиляди франка годишно! Но същевременно, съдейки по множество дреболии, които жените забелязват с прозорливостта на мъдрия арабин от „Задиг“^[4], тя откри у съпруга признаци на най-предана обич. Нямаше съмнение, тези две прекрасни същества щяха да се обичат до края на живота си.

И тъй, Камий ту си казваше „Има нещо“, ту „Няма нищо“, подведена от държането на генералния консул, който, трябва да признаем, се отличаваше с невъзмутимото спокойствие, присъщо на англичаните, на диваните, на ориенталците и на истинските дипломати.

[1] *Mezzaro* (итал.) — голям копринен или дантелен шал, който жените в Генуа носели по подражание на испанската мода. ↑

[2] *Fazzioli* (итал.) — кърпи за глава. ↑

[3] *Госпожица Жорж, Маргьорит Жозефин Ваймар* (1787–1867) — френска трагическа актриса, прочута с красотата и таланта си. ↑

[4] „*Задиг*“ — философска новела от Волтер (1694–1778). Балзак има конкретно предвид пасажа, в който арабинът търговец Сеток купува Задиг като роб и успява да оцени неговите достойнства. ↑

ПЕТА ГЛАВА

СОЦИАЛНА АУТОПСИЯ

Когато стана дума за литература, разговорът се насочи към вечната тема, най-сигурната стока в литературата: прегрешението на жената.

Възникнаха две мнения и се завърза спор кой е по-виновен за прегрешението на жената: тя или мъжът?

Трите присъстващи дами — жената на посланика, консулшата и госпожица Детуш, които естествено се ползуваха с безупречна репутация, бяха безпощадни към жените.

Мъжете се опитаха да докажат на прекрасните представителки на нежния пол, че жената може да си запази известни добродетели и след падението.

— Докога ще играем на криеница? — прекъсна ги Леон дьо Лора.

— *Casa vita* (животе мой скъп) — каза консулт на жена си, — идете да сложите децата да спят и ми пратете по Джина малката черна чанта, която е на писалището ми.

Консулшата стана без нито дума, което доказваше, че обича мъжа си, тъй като вече достатъчно добре знаеше френски, за да разбере, че я отпращат.

— Ще ви разкажа една история, в която и аз участвам, а след това ще поспорим. Струва ми се детинско да аутопсираме въображаем мъртвец. За дисекция преди всичко е необходим труп.

Всички с удоволствие се приготвиха да слушат, още повече че всеки от тях беше говорил достатъчно дълго и разговорът замираще, а тъкмо такъв момент трябва да издебне разказвачът. Ето какво разказа генералният консул.

ШЕСТА ГЛАВА

ХРУМВАНЕ НА ЕДИН СВЕЩЕНИК

— След като на двадесет и две години станах доктор по право, моят вуйчо, абат Лоро, тогава седемдесет и две годишен старец, сметна за необходимо да ми осигури покровител и кариера. Този прекрасен човек, да не кажа светец, гледаше на всяка следваща година като на дар божи. Не е нужно да ви споменавам, че не беше особено трудно за изповедника на едно кралско височество да настани на работа своя млад възпитаник, единствен син на покойната си сестра. Един ден, към края на 1824 година, достопочтеният старец, от пет години вече свещеник на манастира „Белите мантии“ в Париж, се качи в стаята, която заемах в неговия дом, и ми каза:

— Пригответи се, синко, ще те представя на човека, който те взема за секретар. Ако не се лъжа, той ще може да ме замести, когато един ден Бог ме повика при себе си. Литургията свършва в девет часа, имаш три четвърти час на разположение, бъди готов.

— Ах, вуйчо, нима трябва да се разделя с тази стая, в която живях толкова щастливо цели четири години?...

— За съжаление не мога да ти оставя богатство — отвърна той.

— Не ми ли оставяте вашето име за закрила, спомена за вашите дела...

— Да не говорим за това наследство — каза старецът с усмивка. — Не познаваш още света и не знаеш, че подобен род завещание не струва пукната пара. Виж, като те заведе тази сутрин у граф... — (Позволете ми — каза консулт, — да наричам моя покровител с малкото му име, просто граф Октав.) — като те заведе у граф Октав, ако се харесаш на този безкористен държавник, в което не се съмнявам, надявам се да ти осигуря неговата закрила, а тя е много по-ценна от богатството, което щях да ти осигуря, ако разорението на зет ми и смъртта на сестра ми не бяха ме изненадали като гръм от ясно небе.

— Да не сте изповедник на графа?

— Ако беше така, щях ли да мога да те дам при него? Кой свещеник ще се осмели да се възползува от тайните, поверени му в изповед? Не, задължен си за това на негово превъзходителство министъра на правосъдието. Скъпи Морис, там ще се чувствуваш като у роден баща. Графът ти дава постоянна заплата от две хиляди и четиристотин франка, стая в разкошното си жилище и освен това по хиляда и двеста франка за храна: няма да те допусне на масата си, а не желае да ти сервираат отделно, за да не се отнасят с теб като с подчинен. Приех това предложение едва след като се уверих, че секретарят на граф Октав никога няма да се окаже в положение на пръв слуга. Ще бъдеш затрупан до гуша със задачи, защото графът е неуморен работник. Затова пък когато си отидеш оттам, ще си подготвен да изпълняваш най-отговорни длъжности. Не е нужно да ти препоръчвам скромност, главното качество за човек, решил да се отдаде на обществена дейност.

Съдете за моето любопитство! Граф Октав заемаше по това време един от най-високите съдебни постове и се ползуваше с доверието на съпругата на престолонаследника, която неотдавна му беше издействувала назначение за министър без портфейл; по начина си на живот донякъде напомняше граф Дьо Серизи, когото, струва ми се, всички познавате, с тази разлика, че обитаваше по-невзрачния квартал Маре, на улица Пайен, и почти никого не приемаше. Частният му живот убягваше от погледа на обществото благодарение на неговата монашеска скромност и непрестанна дейност. Позволете ми с няколко думи да ви обрисувам моето положение.

СЕДМА ГЛАВА

КАРТИНА ОТ ЕДНА МЛАДОСТ

В колежа „Свети Луи“ мой настойник беше директорът, на когото вуйчо ми беше прехвърлил правата си, и аз завърших средното си образование на осемнадесетгодишна възраст. Излязох от колежа непорочен като семинарист, току-що напуснал „Сен-Сюлпис“ и пълен с благочестие. На смъртния си одър моята майка беше настояла вуйчо ми да ѝ обещае, че няма да стана свещеник; но аз бях толкова набожен, като че ли ми предстоеше да приема духовен сан.

Когато се „излюпих“ от колежа — ще си послужи с тази живописна дума, — абат Лоро ме взе при себе си и ме накара да следвам право.

През четирите години, необходими, за да добия всички юридически степени, работих много, и най-вече извън сухата област на правото. В колежа, където живеех у директора, бях лишен от възможността да чета книги и сега изпитвах нужда да утоля своя жажда. Прочетох няколко от най-известните съвременни творби, а след тях произведенията на всички минали векове. Обикнах безумно театъра и дълго време ходех всеки ден на представление, макар вуйчо ми да ми даваше само по сто франка на месец.

Тази пестеливост, която обичта към бедните налагаше на добрия старец, успяваше да сдържи юношеските ми желания в разумни граници. Не бях чак толкова невинен, преди да постъпя у граф Октав, но гледах на редките си похождения като на престъпление. Вуйчо ми беше така ангелски чист, толкова се боях да не го огорча, че нито веднъж през тези четири години не прекарах нощта вън от къщи. Добрият човек не си лягаше да спи, докато не се върна. Тази майчинска загриженост ме възпираше много повече, отколкото всички проповеди и упреци, с които досаждат на младите хора в пуританските семейства.

Еднакво чужд на различните слоеве, от които се състои парижкото общество, съдех за светските жени от средата на

буржоазията по това, което виждах по време на разходка или в театралните ложи, и то отдалеч, тъй като самият аз седях на партера. Ако по това време ми бяха казали: „Ще видите Каналис или Камий Молен“, щяха да ме облеят горещи вълни. Прочутите хора ми изглеждаха като някакви божества, които не говорят, не ходят, не ядат като другите.

Колко ли приказки от „Хиляда и една нощ“ се въдят в главата на един юноша!... Колко ли вълшебни лампи трябва да си изпробвал, преди да разбереш, че истинската вълшебна лампа е или случайността, или трудът, или геният.

За някои хора тези блянове отминават като сън, за мен те продължават и досега! По онова време винаги заспивах велик херцог на Тоскана, милионер, обичан от принцеса или знаменитост!

И така, да постъпя на служба у граф Октав, да разполагам със сто луидора годишно, означаваше за мен начало на независим живот. Имах известна надежда да проникна във висшето общество, да открия там това, което най-горещо желяех — прекрасна покровителка да ме отклони от опасния път, по който неизбежно тръгват в Париж двадесет и две годишните младежи, колкото и благоразумни и скромни да са. Започвах да се страхувам от самия себе си. Упоритото изучаване на правото, в което бях потънал, невинаги успяваше да усмири отчайващите пориви на фантазията ми.

Понякога мислено се отдавах на театъра, въобразявах си, че мога да стана голям актьор; мечтаех за блестящи победи и безброй любовни приключения, без да подозирам скритите разочарования, които дебнат зад завесата както и навсякъде другаде, защото всяка сцена има своите кулиси. Понякога излизах с разтуптяно сърце, воден от желание да бродя из Париж, да тръгна след някоя хубава жена и да я проследя до жилището ѝ, да не я изпускам от погледа си, да ѝ пиша, да излея пред нея сърцето си и да я победя с любовта си.

Бедният ми вуйчо, тази добра душа, това седемдесетгодишно дете, умен като бог, наивен като гений, без съмнение отгатваше душевния ми смут, защото не пропускаше случай да ми каже, щом усетеше, че възето, с което ме държи, е прекалено опънато и има опасност да се скъса:

— Хайде, Морис, ти също си беден! Ето ти двадесет франка, иди се позабавлявай, не си монах!

Ако можехте да видите лукавото пламъче, което озаряваше сивите му зеници, ласкавата усмивка в ъгълчетата на устните му, най-сетне възхитителното изражение на това благородно лице, чиято природна грозота беше смекчена от апостолски дух, бихте разбрали чувството, което ме караше вместо отговор да прегърна абата, сякаш ми беше родна майка.

ОСМА ГЛАВА

ЕДИН РАЗКОШЕН СТАР ДОМ

— В лицето на граф Октав ще имаш не господар, а приятел — забеляза вуйчо ми на път за улица Пайен, — но той е недоверчив или по-точно предпазлив. За да спечелиш приятелството на този високопоставен човек, ще ти е нужно време; работата е там, че въпреки дълбоката проникателност и умението си да съди за хората, той е бил измамен от твоя предшественик и за малко не станал жертва на своята доверчивост. Мисля, че не е нужно да ти давам повече напътствия как трябва да се държиш в дома му.

Почукахме на огромната входна врата на една внушителна като двореца Карнавале постройка, заобиколена с двор и градина; ударът отекна глухо, сякаш мястото беше необитаемо.

Докато вуйчо ми поясняваше на един стар портиер в ливрея, че иска да види графа, плъзнах любопитен поглед по настилката на двора с избуяла трева между камъните, по потъмнелите стени, които бяха обрасли с растителност над изящните архитектурни форми, служещи за украса, по високия покрив, наподобяващ покрива на Тюйлери. Перилата на горните галерии бяха проядени и се рушаха.

Между колоните на една великолепна аркада забелязах страничен двор, където се намираха пристройки с разнебитени врати. Наблизо един стар кочияш чистеше вехта карета. По ленивия му вид можеше да се предположи, че разкошните конюшни, които някога са се огласяли от цвилене на коне, сега даваха подслон най-много на два коня.

Великолепната фасада откъм двора ми се стори неприветлива като фасадата на сграда, която някога е принадлежала на държавата или на короната, а по-късно е била дадена за ползуване на някоя обществена служба.

Разнесе се звън в момента, когато вуйчо ми и аз се запътихме от къщичката на портиера (над вратата все още имаше надпис „Обърнете се към портиера“) към главния вход, откъдето изскочи лакей с ливрея,

която напомняше облеклото на Лабранш^[1] в стария репертоар на „Театр Франсе“.

Посещенията в този дом явно бяха такава рядкост, че лакеят все още се обличаше, когато отвори остъклената на малки квадратчета врата, от двете страни на която се чернееха петна от пушека на фенерите.

От великолепно преддверие с колони, достойно за Версай, се виждаше стълба, каквито вече не се строят във Франция и които заемат място колкото една съвременна къща.

Докато изкачвахме каменните стъпала, ледени като гробове, където осем души можеха да вървят в редица, стъпките ни отекваха под кънтящите сводове. Имахме чувството, че сме в катедрала. Перилата пленяваха погледа с чудните си орнаменти от ковано желязо, в които се беше развихрила фантазията на някой творец от времето на Анри III.

Пронизвани от хлад, сякаш върху раменете ни бе хвърлено ледено наметало, ние прекосявахме преддверия и разположени в редица салони с паркет, без килими, наредени с ония прелестни „вехтории“, които оттук попадат направо у антикварите.

Най-сетне влязохме в голям кабинет в едно издадено под прав ъгъл крило на къщата, всички прозорци на което гледаха към просторна градина.

[1] *Лабранш* — име на слуга, често срещано във френските комедии от XVII и XVIII век. ↑

ДЕВЕТА ГЛАВА

ПОРТРЕТ НА ГРАФА

— Господин свещеникът на „Белите мантии“ с племенника си, господин Дьо л’Остал! — съобщи следващият Лабранш, на чиито грижи ни беше поверил лакеят с вид на театрален прислужник още в първото преддверие.

Граф Октав, облечен в сив редингот от мек вълнен плат и широк панталон, се надигна иззад едно огромно писалище, дойде до камината и като ми направи знак да седна, улови ръцете на вуйчо ми и ги стисна.

— Въпреки че се числя към енорияшите на „Свети Павел“ — каза той, — доста съм чувал за свещеника на „Белите мантии“ и съм щастлив да се запозная с него.

— Ваша светлост е много добър — отвърна вуйчо ми. — Водя ви единствения жив роднина, който ми е останал. Позволявам си да мисля, че ви дарявам с добър помощник и същевременно се надявам племенникът ми да намери във ваше лице свой втори баща.

— На това ще мога да ви отговоря, господин абат, едва след като се опознаем с вашия племенник — отвърна графът. — Как се казвате? — попита ме той.

— Морис.

— Той е доктор по право — отбеляза вуйчо ми.

— Добре, добре — каза графът, като ме оглеждаше от главата до петите. — Надявам се, господин абат, че заради племенника ви, а и заради мене ще ми направите честта да идвате да обядвате у нас всеки понеделник. Това ще бъде нашият съвместен обяд, нашата семейна среща.

Вуйчо ми и графът заговориха за религия от политическа гледна точка, за благотворителност, за ограничаване на престъпността и аз имах време да огледам на спокойствие човека, от когото отсега нататък зависеше съдбата ми.

Графът беше среден на ръст, не ми беше възможно да съдя за телосложението му поради неговото облекло, но ми се стори слаб и

сух. Лицето му беше сурово, с хлътнали страни. В чертите му имаше изящество. Сравнително голямата му уста изразяваше едновременно ирония и добродушие. Прекалено широкото му чело будеше безпокойство като челото на луд особено поради контраста с долната част на лицето, което завършваше с малка скосена брадичка, почти долепена до долната устна. Очите му с цвят на тюркоаз, живи и умни като очите на принц Дьо Талейран, от когото се възхищавах по-късно, и също като неговите надарени със способността да изглеждат непроницаеми до степен да помръкнат, засилваха причудливостта на това не просто бледо, а направо жълто лице. Такъв тен издаваше като че ли раздразнителност и буйни страсти. Посребрените му коси бяха сресани грижливо на равни черни и бели кичури. Тази контешка прическа нарушаваше приликата, която намирах между графа и необикновения монах, създаден от Луис^[1] по подражание на образа на Скедони от „Изповедалнята на черните покаяници“, произведение, което според мен превъзхожда „Монахът“. Като човек, свикнал да се явява в съда рано сутрин, графът беше вече гладко избръснат.

Поставени от двете страни на писалището, два четирисвещника още горяха и говореха красноречиво, че магистратът става много преди разсъмване. Видях ръцете му, когато посегна към шнура на звънеца, за да повика лакея — бяха много красиви и бели като ръцете на жена...

— Разказвайки ви тази история — прекъсна мисълта си генералният консул, — променям длъжността и титлите на човека, като ви го показвам в обстановка, близка до действителната. Положение в обществото, ранг, богатство, начин на живот — всички подробности са верни; но не бих искал да се покажа непочтителен към моя благодетел, нито да изневеря на навика си да пазя тайна.

[1] *Необикновения монах, създаден от Луис...* — става въпрос за героя от романа „Монахът“ на английския писател Луис (1775–1818), автор на „черни“ или готически романи, пълни с мистерии, призраци и ужаси.

„Изповедалнята на черните покаяници“ — готически роман на английската писателка Ан Радклиф (1764–1823). Скедони, подобно на героя на Луис, Амброзио, е амбициозен и престъпен монах. ↑

ДЕСЕТА ГЛАВА

ЕДИН МЛАД СТАРЕЦ

— Вместо да се почувствувам такъв, какъвто бях в действителност — продължи генералният консул след кратко мълчание, — насекомо пред орел в социално отношение, в присъствието на графа изпитвах някакво необяснимо чувство, за което си давам сметка едва днес. Гениалните творци... (Той се поклонил любезно на посланика, на прочутата писателка и на двамата парижани) истинските държавници, поетите, пълководците, с една дума, всички велики хора са непринудени; и тази непринуденост ни кара да се чувствуваме наравно с тях. Може би вие, които ни превъзхождате по интелект, сте забелязали — обръщайки се към гостите си, каза той, — че чувството може да скъси разстоянието между хората, създадено от обществото. Въпреки че ви отстъпваме в умствено отношение, ние можем да се мерим с вас по преданост в приятелството.

Що се отнася до градусуса на нашите сърца (позволете ми този израз), аз се чувствувах толкова близо до моя покровител, колкото бях далеч от него по положение. Та нали душата има своя прозорливост, тя отгатва меката, скръбта, радостта, злобата, ненавистта у другия.

Смъртно различих признаците на някаква тайна, долавяйки в лицето на графа същите изражения, които бях наблюдавал у моя вуйчо. Добродетелният живот, спокойната съвест, чистотата на помислите бяха преобразили вуйчо ми, чието непривлекателно лице с възрастта беше станало красиво.

Открих обратната промяна в чертите на графа: от пръв поглед бях готов да му дам петдесет и пет години, но след по-внимателно проучване разбрах, че младостта му е угаснала в дълбока скръб, изтляла е в упорити, изнурителни занимания, изпепелена от огъня на несподелена страст.

При една реплика на вуйчо ми очите на графа за миг си възвърнаха свежестта на метличина, той се усмихна и по възторжената

му усмивка отгатнах, както ми се стори, истинската му възраст — четиридесет години.

Направих всички тези наблюдения не в момента, а впоследствие, припомняйки си обстоятелствата на това първо посещение.

Влезе лакеят с поднос със закуската на господаря си.

— Не съм ви поръчвал да ми носите закуска — каза графът, — оставете я все пак и покажете на господина неговите стаи.

Последвах лакея и той ме отведе в хубаво самостоятелно жилище, разположено под терасата между парадния двор и пристройките, точно над галерията, посредством която кухненските помещения се свързваха с централното стълбище на къщата. Когато се връщах в кабинета на графа, чух зад вратата как вуйчо ми произнесе за мен следната присъда:

— Би могъл да сгреша, понеже има буйна кръв, а това може да се случи на всекиго от нас, но той е лишен от пороци.

— Е, как ви се струва? — попита графът, като ме погледна ласкаво. — Одобрите ли жилището? В тази казарма има толкова празни стаи, че ако не ви харесва, ще ви настаня другаде.

— У вуйчо имах само една стая — отвърнах аз.

— В такъв случай можете да се нанесете още тази вечер — каза графът. — Покъщнината ви навярно е като на всеки студент и един файтон ще е достатъчен, за да пренесете всичко. Днес ще обядваме тримата заедно — добави той и погледна към вуйчо ми.

До кабинета на графа имаше великолепна библиотека, той ни заведе там и ми показа една кокетна ниша, украсена с картини, която явно някога беше служила като кът за молитва.

— Ето вашата килия — каза ми той, — ще стоите тук, когато се наложи да работим заедно, защото няма да сте зает през цялото време.

И той подробно ми обясни характера и часовете на бъдещата ми дейност; като го слушах, познах в негово лице големия политически наставник.

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

НЕИЗВЕСТНА ДРАМА

Необходим ми беше цял месец, за да свикна с хората и вещите, да проуча задълженията на новата си служба и да се приспособя към навиците на графа.

Един секретар, без да ще, наблюдава човека, у когото служи. Вкусовете, пристрастията, характерът, чудатостите на този човек стават за него обект на неволно проучване. Духовното общуване между двамата е едновременно нещо повече и нещо по-малко от брак.

Цели три месеца граф Октав и аз се дебнахме взаимно. С учудване узнах, че графът е само тридесет и седем годишен. Чисто външната му улегналост и благоразумието на неговото поведение не произтичаха само от дълбокото чувство за дълг и стоическите му разбирания; общувайки с този човек — а той беше необикновен за тези, които го познаваха отблизо, — почувствувах, че под неговото трудолюбие, под проявите на учтивост, маската на доброжелателство, примиреното изражение, което така наподобяваше спокойствие, че човек лесно можеше да се заблуди, се крият необятни дълбочини.

Както като вървите през гора, на някои места по къntenето на стъпките си отгатват големи скални маси или кухини, така при досега с интимния свят на човека чувате как глухо кънтят бездните на егоизма, прикрит под вежливостта, и подземията на сърцето, прокопани от нещастieto.

Скръб, а не униение изпълваше тази наистина мъжествена душа. Графът беше разбрал, че върховен закон за човека в обществото са делата, трудът. И той твърдо крачеше в избрания от него път независимо от тайните си рани, гледаше в бъдещето бодро като мъченик, изпълнен с вяра.

Скритата тъга, горчивото разочарование, които го гнетяха, не бяха го довели до философската пустош на неверието; този доблестен държавник беше вярващ, но без всякаква показност: ходеше в църквата „Св. Павел“ на първата литургия и се молеше наравно със занаятчиите

и набожните слуги. Никой от неговите приятели и никой в двора не подозираше, че той толкова ревностно спазва религиозните обреди. Той се отдаваше на Бога, както някои порядъчни хора се отдават на порока — в дълбока тайна.

И така, съдено ми бе да видя как един ден графът достигна върха на човешкото нещастие, като остави далеч зад себе си тези, които се смятат за най-изстрадали, присмиват се на хорските страсти и вярвания, защото са ги превъзмогнали в себе си и си служат с всички оттенъци на иронията и пренебрежението. Той не се подиграваше на тези, които все още следват сляпо надеждата в непроходимите тресавища, където тя ги извежда, нито на тези, които изкачват един планински зъбер, за да търсят усамотение, нито на тези, които упорствуват в борбата, обагряйки арената с кръвта си, осявайки я с илюзиите си; той виждаше света в неговата цялост, побеждаваше предразсъдъците, вслушваше се в жалбите, съмняваше се в привързаността и особено във верността; но този внушителен и строг съдия се отнасяше с разбиране към тези чувства, възхищаваше им се не в моментен порив, а мълчаливо, съсредоточено, с отзивчивост и умиление.

Той беше един католически Манфред^[1], непровинен в престъпление, който носи в себе си съмнението, топи снеговете с топлината на бушуващия в него вулкан, разговаря с една звезда, която само той вижда!

Забелязах много необясними неща в живота на графа. Той убягваше от погледа ми не като пътник, който върви по неравна местност и изчезва ту в някой ров по пътя, ту в някоя урва, а като браконьер, който иска да се укрие и търси убежище. Не можех да си обясня честите му отлъчвания в разгара на работата; впрочем той не се мъчеше да ме заблуждава, казваше ми: „Продължете вместо мен“ и ми оставяше книгата си.

Този човек, така дълбоко затънал в тройните си задължения на държавник, съдия и оратор, ме възхищаваше с любовта си към цветята, която говори за красива душа и е присъща на почти всички изтънчени хора. Градината и кабинетът му бяха пълни с най-редки растения, които той, кой знае защо, винаги купуваше увехнали. Може би виждаше в тях сходство със собствената си съдба... Самият беше

повехнал като тези клюмнали цветя, чийто аромат, примесен с дъх на гнило, му причиняваше странно опиянение.

Графът обичаше своята страна и се посвещаваше на обществените интереси с настървеността на човек, желаещ да заглуши някаква друга страст; но научните занимания, работата, в която съзнателно потъваше, не му носеха удовлетворение: в душата му се водеше жестока борба и отзвукът от нея достигна и до мен.

Най-сетне, долавях у него отчаян стремеж към щастие и ми се струваше, че той все още би могъл да бъде щастлив; но какво му пречеше?

Дали не беше нещастно влюбен? В края на краищата си зададох този въпрос. Помислете какъв широк кръг от страдания трябваше мислено да прехвърля, преди да стигна до този толкова прост и толкова страшен извод!

Каквито и усилия да полагаше, моят покровител не съумяваше да заглуши трепетите на сърцето си. Под строгата външност и сдържаността на съдията бушуваше страст, сподавяна от него така властно, че никой друг освен мен, неговият приближен, не бе отгатнал тази тайна. Девизът му като че беше: „Страдам и мълча“.

Почтителното възхищение, което го съпровождаше, дружбата на двама също такива неуморни труженици като него, съдебните председатели Гранвил и Серизи, нямаха никакво въздействие върху графа: или той нищо не желаше да им довери, или те всичко знаеха.

Невъзмутим и горд в присъствието на други хора, графът отстъпваше пред чувствата на човека само в редките мигове, когато оставаше сам в градината или в кабинета си и мислеше, че никой не го вижда; тогава ставаше като дете и даваше воля на сълзите, преглъщани под тогата и на трескави чувства, които, ако бъдеха изтълкувани зле, биха навредили на репутацията му на далновиден държавник.

Когато наблюденията ми се потвърдиха, граф Октав придоби в очите ми притегателната сила на загадка и аз се привързах към него като към роден баща. Можете ли да разберете любопитството, възпирано от чувства на уважение?

Какво нещастие беше сполетяло този учен, посветил се като Пит на изучаването на законите от осемнадесетгодишна възраст, но лишен от амбиция; този съдия, овладял международното, държавното, гражданското и криминалното право, който можеше да намери в тях

оръжия срещу всички тревоги и всички заблуди; този проникновен законодател, задълбочен писател, набожен ерген, чийто живот красноречиво доказваше неговата безупречност?

Бог не би наказал по-жестоко моя покровител, ако беше престъпник: скръбта му беше отнела съня и той спеше вече само по четири часа на нощ!

Каква борба се водеше у него в усамотението на тези часове, отдадени на науката, които преминаваха наглед така спокойно, без шум и без стон, когато често го сварвах да седи, изпуснал перото, обронил глава, загледан неподвижно пред себе си, с искрящи очи, плувнали в сълзи? Как можеше водата от този жив извор да блика по блестящата повърхност, без подземният огън да я пресуши?... Дали между него и бушуващия в гърдите му пожар като на морското дъно нямаше гранитен пласт? Щеше ли най-после вулканът да изригне?...

От време на време графът ми хвърляше любопитни, пронизателни погледи — така един човек се вглежда в друг, когато търси в негово лице съучастник; след това извъръщаше взор, виждайки, че очите ми се разтварят в очакване, като уста, която търси отговор и сякаш казва: „Говорете пръв!“

Понякога граф Октав изпадаше в необуздана и мрачна печал. Ако в пристъп на такова настроение ми причинеше болка, той съумяваше да се овладее, без да ми поиска извинение; но тогава държанието му ставаше до такава степен благо, че напомняше християнско смирение.

[1] *Манфред* — герой от едноименната драма на Байрон. ↑

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

БЛАГОРОДНО ПРИЯТЕЛСТВО

Когато почувствувах синовна привързаност към този човек, загадъчен за мен и разбираем за хората, които смятат, че думата „чудак“ е достатъчна да обясни всички тайни на сърцето, аз се захех да променя облика и реда в къщата.

Нехайството към личните интереси стигаше у графа до глупост при водене на сметките му. Притежаващ близо сто и шестдесет хиляди франка рента, без да се смятат доходите от длъжностите му, три от които не подлежах на облагане с данъци, той харчеше шестдесет хиляди франка, като при това най-малко тридесет отиваха за прислугата.

След края на първата година изгоних всички тези мошеници и помолих графа да използва влиянието си и да ми помогне да намерим по-почтени хора. В края на втората година графът беше по-добре обслужван, по-добре хранен и се радваше на всички съвременни удобства в дома си; имаше на разположение хубави коне и кочияш, на когото плащах на месец и на кон; обедите в дните, когато даваше приеми, поръчвани у Шеви по предварително уговорени цени, му правеха чест; с всекидневното меню се занимаваше една отлична готвачка, която вуйчо ми намери, помагаша ѝ две момичета; разходите, без да се смятат покупките, сега възлизаха едва на тридесет хиляди франка; наехме още двама прислужници и благодарение на техните грижи домът на графа възвърна целия си предишен блясък, тъй като тази стара постройка с избила тук-там ръжда, красива и величествена, беше занемарена през последните години.

— Не се учудвам — каза графът, като узна тази равносметка, — че слугите ми направиха състояние. За седем години двама мои готвачи отвориха гостилници!

— За седем години сте изгубили триста хиляди франка — продължих аз. — И вие, който като прокурор произнасяте в съда присъди за злоупотреба, в собствения си дом поощрявате кражбата.

В началото на 1826 година очевидно графът престана да ме наблюдава и ние станахме толкова близки, колкото могат да бъдат един началник и неговият подчинен. Не беше ми казал нищо относно бъдещето ми, но усилено се занимаваше с моята подготовка като наставник и като баща. Често ме караше да събирам материали за най-трудните му дела, пишех някои от докладите му, а той ги поправяше, като ми обръщаше внимание на различията ни в тълкуването на закона и в заключенията.

Когато най-после дадох такава добра работа, която той не би се поколебал да представи като своя, радостта на графа ме възнагоди; той забеляза това и го оцени. Тази незначителна случка оказа върху суровата на пръв поглед душа на графа неподозирано въздействие. Той произнесе за мен, казано на съдебен език, окончателна и неподлежаща на обжалване присъда: улови с две ръце главата ми и ме целуна по челото.

— Морис — възкликна той, — вие не сте вече просто мой секретар; още не знам какъв ще станете за мене, но ако нищо не се промени в живота ми, може би ще ми бъдете като син!

Граф Октав ме беше представил на най-добрите семейства в Париж, където ходех вместо него с неговия лакей и с неговата карета в твърде честите случаи, когато точно преди тръгване той внезапно променяше решението си, поръчваше кабриолет и отиваше някъде... Но къде? Там беше цялата загадка.

По радушния прием, който ми оказваха, можех да съдя за чувствата на графа към мен и за значението на неговата препоръка. Беше внимателен като баща и с готовност посрещаше всичките ми нужди, още повече че аз бях скромнен и самият той трябваше винаги да се сеща вместо мен.

Към края на месец януари 1827 година у графиня Дьо Серизи така не ми вървеше в играта, че загубих две хиляди франка; не ми се искаше да ги взема от наличните си пари. На следния ден дълго се колебах дали да поискам тази сума от вуйчо, или да се доверя на графа. Предпочетох второто решение.

— Вчера — казах му, докато той закусваше — упорито губех на карти, но се заинатих и продължих да играя; дължа две хиляди франка. Ще ми позволите ли да взема тези две хиляди франка от годишната си заплата?

— Не — отвърна ми той с подкупваща усмивка. — В обществото човек трябва да има отделна кесия с пари за игра. Вземете тези шест хиляди франка и се разплатете; от днес нататък ще делим разноските наполовина: щом в повечето случаи ме заместват, не бива самолюбието ви да страда.

Не благодарих на графа. Благодарността би му се сторила нелепа помежду ни. Тази подробност ще ви разкрие естеството на нашите отношения.

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

ЗВЪНЕЦЪТ ПРЕДИ ВДИГАНЕТО НА ЗАВЕСАТА

Все пак нямахме още безгранично доверие един на друг, той не ми откриваше необятните подземия, които съзирах в личния му живот, а аз не се решавах да го питам: „Какво ви е? Каква болка ви мъчи?“

Какво ли правеше, къде ли се губеше по цели вечери? Често се връщаше пеша или в нает кабриолет, докато аз, неговият секретар, се прибирах с карета! Нима един толкова благочестив човек беше жертва на лицемерно прикривани пороци?

Може би влагаше цялата си умствена енергия в удовлетворяването на ревност, по-ненаситна и от тази на Отело? Или живееше с недостойна за него жена?

Една сутрин, след като бях ходил да уредя сметките с един доставчик, на път за вкъщи, между църквата „Свети Павел“ и кметството, се натъкнах на граф Октав, който разговаряше с една стара жена така оживено, че дори не ме забеляза. Лицето на старицата ми навя странни подозрения, толкова по-основателни поради това, че не разбирах какво прави графът с парите си.

Не е ли ужасно да се помисли? Аз ставах съдник на моя покровител!

В момента по мои изчисления той имаше повече от шестстотин хиляди франка и ако беше ги обърнал в рента, аз непременно щях да го зная. Толкова безгранично беше доверието му в мен за всичко, което се отнасяше до неговите парични интереси.

Понякога графът се разхождаше сутрин в градината, обикаляйки из алеите, сякаш носен на крилете на своята мечтателна меланхолия.

Той вървеше, вървеше, потриваше ръце едва ли не до нараняване! И когато го изненадвах на завоя на някоя алея, виждах грейналото му лице. Очите му не бяха студени като тюркоаз, а сияйни като синчец, което ме бе поразило още при първата ни среща поради

удивителния контраст между два толкова различни погледа: погледът на щастливия човек и погледът на нещастника.

Два-три пъти в такива моменти се беше случвало да ме хване за ръка, да ме повлече със себе си, а после да ме запита: „Какво искате да ми кажете?“, вместо да сподели с мен радостта си.

По-често обаче, особено откакто можех да го замествам в работата и да пиша вместо него докладите му, нещастният прекарваше по цели часове в градината и наблюдаваше златните рибки, които плуваха във великолепния мраморен басейн, заобиколен от прелестни амфитеатрално насадени цветя.

Той, държавникът, като че ли се увличаше от безсмисленото удоволствие да рони хляб на рибките.

Ето как ми се откри драмата на неговия толкова бурен и дълбоко опустошен вътрешен живот, където в един забравен от Данте кръг на ада се раждаха чудовищни радости.

Генералният консул направи малка пауза.

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

РАЗИСКВАНЕ В ДЪРЖАВНИЯ СЪВЕТ

Един понеделник — продължи той — случайността пожела на съвещание у граф Октав да дойдат председателят Дьо Гранвил и граф Дьо Серизи, тогава подпредседател на Държавния съвет. Тримата образуваха комисия, на която аз бях секретар. Графът вече ме беше назначил аудитор при Държавния съвет.

Всички необходими книжа за обсъждането на един поверителен политически въпрос, предоставен за разглеждане на тези господа, се намираха на продълговатата маса в нашата библиотека. Дьо Гранвил и Дьо Серизи бяха натоварили граф Октав с предварителното проучване на документите, отнасящи се до тази работа.

Беше уговорено да се съберат най-напред на улица Пайен, с цел да се избегне пренасянето на материалите у господин Дьо Серизи, председател на комисията.

Кралският кабинет отдаваше голямо значение на тази задача, която падаше главно върху мене и на която дължах назначението си през тази година за докладчик по делата.

Макар граф Дьо Гранвил и граф Дьо Серизи, които имаха сходни навици с моя покровител, никога да не вечеряха извън къщи, обсъждането толкова се проточи, че лакеят ме повика и ми каза:

— Техни преподобия свещеникът на „Белите мантии“ и свещеникът на църквата „Свети Павел“ от два часа чакат в салона.

Беше девет часът!

— Ето че ще бъдете принудени, господа, да вечеряте в компанията на свещеници — със смях се обърна граф Октав към колегите си. — Не знам само дали Гранвил ще успее да преодолее отвращението си от расата.

— Зависи кои са свещениците.

— Единият е моят вуйчо, а другият абат Годрон — отвърнах аз. — Не се безпокойте, абат Фонтанон не е вече викарий на „Свети Павел“...

— Е, какво пък, да вечеряме — каза председателят Дьо Гранвил. — Благочестивецът ме ужасява, но истински набожният човек понякога е много забавен.

Отидохме в салона.

Вечерята мина чудесно. Истински образованите хора, политиците, на които практиката дава и голям опит, и навик да говорят, са превъзходни разказвачи, стига да умеят да разказват. При тях няма среда, те са или скучни, или ненадминати събеседници. В тази прелестна игра принц Метерних не отстъпва на Шарл Нодие.^[1] Като добре шлифован диамант шегата на държавника е ясна, блестяща и пълна с дълбок смисъл.

Вуйчо ми, уверен, че в обществото на трима издигнати мъже приличието ще бъде спазено, даде воля на своя ум — изтънчен, трогателно благ и ловък като у всички хора, свикнали да крият мислите си под расото. Забележете, че в този непринуден разговор, който на драго сърце бих сравнил по очарование с музиката на Росини, не се промъкна нито една пошла или празна мисъл.

Абат Годрон, който по думите на господин Дьо Гранвил по-скоро напомняше свети Петър, отколкото свети Павел, селянин с твърда вяра, широкоплещест и здравомислещ, бик в свещенически одежди, беше в пълно неведение по въпросите на обществото и литературата и оживяваше разговора с наивни възклицания и неочаквани въпроси.

Накрая се заговори за една от язвите, присъщи на общественото устройство, която преди малко привлече и нашето внимание — прелюбодееянето! Вуйчо ми отбеляза противоречието между гражданския закон и религиозния закон, което бяха допуснали по този въпрос създателите на кодекса под влияние на революционните бури и от което според него произтичаше цялото зло.

— В очите на църквата — каза той — прелюбодееянето е тежък грях; за вашите съдилища то е обикновено провинение. Прелюбодеейката се отправя с карета в мировото съдилище, вместо да седи на подсъдимата скамейка в углавния съд. Наполеоновият Държавен съвет, проникнат от умиление към прегрешилата жена, е бил съвършено неспособен да се справи с положението. Не беше ли необходимо да се съгласуват в случая гражданското право и църковното право и както някога да се изпраца в манастир невярната жена до края на живота ѝ?

— В манастир! — възкликна господин Дьо Серизи. — Та нали най-напред трябва да се построят манастири, а по онова време превръщаха манастирите в казарми. Освен това, представяте ли си, господин абат, да се дава на Бога нежеланото от обществото!...

— Вие не познавате Франция — възрази граф Дьо Гранвил. — Бяхме принудени да предоставим на съпруга правото да се жали; и какво мислите, няма и десет тъжби за изневяра годишно.

— Господин абатът проповядва своята кауза, тъй като изневярата е измислена от Исус Христос — забеляза граф Октав. — В Древния Изток, люлката на човечеството, жената е била вещ и е служела само за наслада; от нея не се искали други добродетели освен послушание и красота. Поставяйки душата над плътта, съвременното европейско семейство, рожба на Исус, измисли неразтрогаемия брак, при това го превърна в тайнство.

— Но църквата отлично си е давала сметка за всички трудности! — възкликна Дьо Гранвил.

— Тази институция роди нов свят — подзе графът с усмивка, — но нравите на нашия свят никога няма да бъдат въведени в страните, където седемгодишното момиче е зряла жена, а двадесет и пет годишната жена е старица. Католическата църква не е взела предвид потребностите на половината земно кълбо. Така че нека говорим само за Европа. По-низше същество ли е от нас жената, или по-висше? Това е основният въпрос за нас. Ако жената е по-висше същество, издигайки я на такава висота, както направи църквата, за прелюбодеяние трябваше да се налагат жестоки наказания. Затова и някога са наказвали така строго прелюбодейките. Манастир или смъртна присъда — ето цялото някогашно законодателство. Но впоследствие законите както винаги се измениха под влияние на нравите. Тронът послужи за ложе на прелюбодеянието и широкото разпространение на този красив грях идва да покаже, че догмите на католическата църква са отслабнали. Днес църквата изисква от прегрешилата жена само искрено покаяние, а обществото се задоволява с порицание, вместо да налага наказание. Наистина, законът все още осъжда виновните, но вече не ги плаши. С една дума, има два морала: моралът на обществото и моралът на закона. Там, където законът е слаб, съгласен съм с нашия мил абат, обществото е дръзко и присмехулно. Кой съдия не би искал да е извършил деянието,

срещу което запраца твърде безобидните мълнии на своите „мотивировки“. Обществото, което фактически се противопоставя на морала със своите празненства, обичаи и развлечения, е по-строго, отколкото кодекса и църквата: обществото наказва несръчността, след като е поощрило лицемерието. Икономическата страна на закона за брака според мен следва да бъде преработена от край до край. Френското законодателство може би ще стане съвършено, ако лиши дъщерите от правото на наследство.

[1] *Принц Метерних* (1773–1859) — австрийски държавник, посланик във Франция от 1806 до 1809. *Нодие, Шарл* (1780–1844) — френски писател, автор на произведения, които съчетават черти на „черния“ или готически роман и фантастичната приказка. Подготвя пътя на Жерар дьо Нервал и сюрреализма. ↑

ПЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА ТАЙНАТА СЕ РАЗБУЛВА

— Ние и тримата познаваме въпроса основно — каза през смях граф Дьо Гранвил. — Аз имам жена, с която не мога да живея, Серизи има жена, която не желае да живее с него, а твоята, Октав, те напусна. Следователно ние тримата обобщаваме всички случаи на съпругеска неудача; няма съмнение, че ние ще бъдем комисията, ако някога се върнем към въпроса за развода.

Граф Октав изпусна вилицата си върху чашата, тя се счупи, счупи се и чинията. Графът, блед като мъртвец, хвърли на председателя Дьо Гранвил унищожителен поглед, като ме сочеше с очи.

— Извинявай, приятелю, не видях Морис — каза Дьо Гранвил. — Но нали Серизи и аз бяхме твои съучастници, а преди това и свидетели, не мислех, че проявявам нетактичност в присъствието на двама многоуважаеми свещеници.

Господин Дьо Серизи промени разговора, като разказа за всичките си безуспешни опити да се хареса на жена си.

Старецът стигна до извода, че е невъзможно да се направляват човешките симпатии и антипатии, като твърдеше, че обществените закони са толкова по-съвършени, колкото са по-близки до природните. Природата не държала сметка за единението на душите, с продължението на рода нейната цел била постигната. Следователно днешното законодателство било постъпило твърде мъдро, като предоставило огромна свобода на случайността. Лишаването на дъщерите от право на наследство при наличието на наследници от мъжки пол щяло да бъде отлично изменение на закона, както за да се избегнело израждането на расите, така и за да се допринесяло за семейното щастие, като се премахнали срамните бракове по сметка и се поощрели хората да търсят само нравствените качества и красотата.

— Само че — прибави той, като махна пренебрежително с ръка — не е възможно да се усъвършенствува законодателството в страна, която има претенцията да обединява седемстотин или осемстотин

законодатели!... В края на краищата — завърши той — ако аз съм нещастен, имам син, който ще бъде по-щастлив от мен...

— Като оставим настрана религиозния въпрос — намеси се вуйчо ми, — позволявам си да ви обърна внимание, че на природата дължим само живота, а на обществото дължим щастието си. Баща ли сте? — попита той господин Дьо Гранвил.

— А няма аз имам деца? — задавено каза граф Октав, чиято интонация направи такова впечатление, че престанаха да говорят за жени и за брак.

След кафето двамата графове и двамата свещеници, като видяха бедния Октав така унил, се измъкнаха на пръсти, но той дори не забеляза последователното им оттегляне.

Моят покровител седеше в едно дълбоко кресло край огъня с вид на сломен човек.

— Сега вече знаете тайната на моя живот — каза той, когато видя, че сме сами. — След три години брак една вечер, като се връщах, ми връчиха писмо, в което графинята ми съобщаваше, че ме напуска. Писмото ѝ не беше лишено от благородство, тъй като жените имат способността да съхраняват някои добродетели, дори да са се провинили в такова ужасно деяние... Хората мислят, че жена ми е загинала при корабкрушение и сега тя минава за мъртва. Вече седем години живея сам!... Достатъчно за днес, Морис! Ще поприказваме за моето положение, когато свикна с мисълта да разговарям за това с вас. Когато човек страда от хроническо заболяване, не трябва ли да е благодарен и на временните подобрения? Често подобрението е само друго лице на болестта.

ШЕСТНАДЕСЕТА ГЛАВА

ИЗПОВЕДТА НА ЕДИН МИНИСТЪР

Отидох да си легна дълбоко развълнуван: загадката не само не се изясни, но ми се струваше още по-неясна. Предчувствувах някаква необичайна драма, давах си сметка, че не може да има нищо пошло между човек с такъв възвишен характер като графа и неговата избраница. Във всеки случай обстоятелствата, които бяха подтикнали графинята да напусне този толкова благороден, мил, безупречен мъж, тъй любещ и достоен за обич, навярно бяха най-малкото странни.

Думите на господин Дьо Гранвил бяха като факла, запокитена в подземията, из които крачех от толкова време; и макар че пламъкът едва ги освети, погледът ми успя да различи тяхната необятна дълбочина. Обяснявах си страданията на графа, без да знам нито силата, нито горчивината им. Жълтеникавият цвят на лицето, хлътналите слепоочия, непосилните занимания, миговете на унес, най-малките подробности от живота на този женен ерген изникваха с ясна релефност в съзнанието ми през този час на усилен размисъл, напомнящ здрача на съня, на който би се отдал на мое място всеки човек със сърце.

О, как обичах моя беден покровител! Той ми се струваше неповторим. Прочетох цяла горестна поема, съзрях непрекъснатата дейност в това сърце, обвинявано от мен в леност. Върховната болка не води ли най-често до бездействие?

Беше ли си отмъстил този строг съдия, който разполагаше с такава власт? Или намираше утеха в една безкрайна агония?

Гняв, който не стихва в продължение на цели десет години, е необикновено нещо в Париж.

Как беше понесъл Октав сполетялото го голямо нещастие, защото раздялата на двама съпрузи е голямо нещастие в нашата епоха, когато личният живот, както никога в миналото, е станал обществен въпрос?

Прекарахме няколко дни в изчакване, тъй като голямата мъка се отличава със сдържаност; накрая една вечер графът ми каза с прочувствен глас:

— Останете!

Ето приблизително неговия разказ.

СЕДЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

БРАК ПО РАЗУМ И ПО ВЛЕЧЕНИЕ

„Баща ми беше настойник на богата и красива девойка. Тя беше на шестнадесет години, когато се завърнах от колежа в стария ни дом.

Възпитана от майка ми, Онорин едва се пробуждаше за живота. Пълна с очарование и детинска прелест, тя мечтаеше за щастие, както би мечтала за красив накит. А може би наистина щастieto й изглеждаше като украшение за душата! Благочестието й не изключваше детските радости и всичко, дори религията, беше поезия за това простодушно създание.

Представяше си бъдещето като вечен празник. Беше невинна и чиста и никакви лоши видения не смущаваха съня й. Срамът и мъката никога не бяха помрачавали чертите й, нито бяха навлажнявали погледа й. Тя дори не търсеше да узнае причината за неволните си вълнения през някой хубав пролетен ден. Чувствуваше се слаба, обречена на послушание и очакваше брака, без да го желае.

Палавото й въображение не познаваше необходимата може би поквара, която литературата насажда чрез изобразяване на страстите; тя не знаеше нищо за живота и за опасностите, които крие обществото. Милото дете така малко беше страдало, че дори не беше успяло да прояви твърдост. С една дума, тя беше толкова непорочна, че би преминала без страх сред змии като идеалния образ на невинността, сътворен от някой художник. Едва ли някога е имало по-открито и засмяно чело от нейното. Едва ли някога друга уста е отклонявала с такова прелестно неведение смисъла на най-точни запитвания. Живеехме невинно като брат и сестра.

Една година по-късно аз ѝ казах тук, в градината, край басейна с рибки, докато им хвърлях трохи хляб:

— Искаш ли да се оженим? С мен ще правиш всичко, каквото поискаш, докато с всеки друг мъж ще бъдеш нещастна.

— Мамо — обърна се тя към майка ми, която дойде при нас, — ние с Октав решихме да се оженим...

— На седемнадесет години? — възпротиви се майка ми. — Не, почакайте година и половина. Ако след година и половина все още се харесвате, добре. По потекло и по състояние вие сте равни, ще сключите едновременно брак по разум и по влечение.

Когато навърших двадесет и шест години, а Онорин деветнадесет, ние се оженихме.

Уважението към възрастните ми родители, благородници от стария двор, ни възпря да обновим жилището според тогавашната мода и да сменим мебелировката, а останахме да живеем в него безгрижно, както някога като деца. При все това аз поддържах светски връзки, водех жена си в обществото и смятах за свой дълг да я образовам.

По-късно разбрах, че браковете като нашия крият подводна скала, в която навярно се разбива не едно чувство, не едно добро намерение, не един човешки живот. Съпругът се превръща в наставник, в учител, ако щете, и любовта загива под ударите на пръчката, които рано или късно я нараняват. Тъй като една млада и красива, умна и весела съпруга не търпи превъзходство извън това, което самата тя е получила в дар от природата.

Може би съм бъркал. Възможно е в трудното начало на всеки брак да съм си позволил наставнически тон. Или, напротив, съм допуснал грешка, като съм се доверил изцяло на тази чистосърдечна натура и не съм следил графинята, у която бунтът ми се струваше невъзможен.

Уви, все още не знаем нито в политиката, нито в семейния живот коя е причината за гибелта на империите и на щастливите бракове — прекаленото доверие или

прекалената строгост. А може би Онорин не е видяла
въплътени в мен мечтите си на младо момиче. Нима в
дните на щастие човек си дава сметка кои правила
престъпва?...“

Спомням си само най-общо упреците, които си отправяше
графът с добросъвестността на анатом, търсец причините на едно
заболяване, които убягват на колегите му. Трогателното милосърдие на
този изоставен съпруг наистина ми се стори тогава достойно за Исус
Христос, когато спасява грешницата.

ОСЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

ЕДНА УНИЗИТЕЛНА ЗАКОННА СТРАСТ

„Година и половина след смъртта на баща ми, който изпревари с няколко месеца майка ми в гроба — подхвана той след малка пауза, — настъпи ужасната нощ, в която ме изненада прощалното писмо на Онорин.

Какво вълшебство беше запленило жена ми? Дали това беше страстта? Дали беше магическото привличане на нещастieto или на гения? Коя от тези сили я беше поразила или увлякла?

Не желяех нищо да зная. Ударът беше толкова жесток, че в продължение на цял месец аз бях като зашеметен.

По-късно разумът ми подсказа, че е по-добре да остана в неведение, но нещастията на Онорин ми отвориха очите за много неща.

Дотук, Морис, всичко е много банално, но то ще се промени с една дума: аз обичам Онорин! Не съм преставал да я обожавам. От деня, в който ме изостави, живея с мисълта за нея, припомням си едно по едно удоволствията, към които самата Онорин несъмнено е била равнодушна.

О, не правете от мене герой — каза той, доловил учудения ми поглед, — не мислете, че съм бил толкова глупав, както би казал един имперски полковник, и не съм правил опити да се «разтуша». Уви, драги мой, бях или твърде млад, или твърде влюбен: в целия свят не можах да срещна друга жена. След ужасна борба със себе си, стискайки парите си в ръка, тръгнах да търся забрава, стигах до прага на изневярата. Но тук като бяла статуя пред мен се възправяше образът на Онорин. Спомнях си безкрайната нежност на прелестната ѝ кожа, през която

прозират всички жилчици и венички; отново виждах детското ѝ изражение, също толкова невинно в навечерието на моето нещастие, както и в деня, когато ѝ казах «Искаш ли да се оженим?»; вдъхвах божествения аромат, който излъчваше добродетелта; представях си лъчезарния ѝ поглед, изящството на движенията ѝ и побягвах като човек, който се готви да оскверни гроб и в миг вижда как душата на мъртвия се възнася преобразена.

На заседанията в Съвета, в палатата, по цели нощи непрестанно мисля за Онорин и трябва да полагам неимоверни усилия, за да се съсредоточа в това, което правя и което говоря. Тук се крие тайната на моите непосилни занимания.

И така, аз не чувствавах към нея повече гняв, отколкото един баща, виждайки любимото си дете в опасност, в която го е тласнало неблагоприятието. Осъзнах, че бях направил от жена си поема, на която се наслаждавах с такова упоение, че смятах чувството си за споделено.

Ах, Морис, безразсъдната любов у мъжа е непростима грешка, която може да доведе жената до всякакви престъпления! Навярно съм оставил неоползотворени силите на това дете, обичано от мен като дете. Може би съм ѝ дотегнал с любовта си, преди да е ударил за нея часът на любовта! Тя беше твърде млада, за да види във верността на жената себеотрицанието на майката, отъждествила е това първо изпитание на съпружеския живот със самия живот и непокорното дете неусетно е проклело живота, не се е решило да се оплаче дори на мен, може би от чувство на свян. В такъв тежък за нея момент навярно се е оказала беззащитна срещу мъжа, който я е развълнувал силно. А аз, твърдят, прозорлив съдия, добър по душа, но зает с други мисли, много късно отгатнах недооценените от мен закони на кодекса на женската душа, прочетох ги в светлината на пожара, опустошаващ моя покрив.

Тогава, по силата на закона, който въздига съпруга в съдия, аз превърнах сърцето си в съд: оправдах жена си и

осъдих себе си. Но любовта ми прерасна в страст, онази срамна и непреодолима страст, която обзема понякога старците. И ето, днес обичам Онорин, както се обича на шестдесет години жена, която искаме да притежаваме на всяка цена, и при това чувствавам младежка сила. Аз съм дързък като старец и плах като юноша.

Приятелю, това уничително съпружеско положение предизвиква у хората единствено подигравки: те съчувствуват на любовника, но у мъжа виждат само жалка безпомощност; обществото се надсмива на тези, които са неспособни да запазят жената, с която са се свързали чрез венчило и с благословията на кмета. И така, трябваше да мълча!

Серизи е щастлив. На своята снизходителност той дължи утехата да вижда жена си, да я покровителствува, да я защитава. И понеже я обожава, изпитва неизказаните радости на благодетеля, който не се бои от нищо, дори от присмеха, защото го отдава на тези бащински радости.

— Запазвам брака си привидно заради жена си — каза ми един ден Серизи на излизане от Съвета.

А аз?... Аз нямам нищо, дори и повод да пренебрегвам насмешките, крепи ме само моята любов, а тя чезне без храна! Аз не намирам какво да кажа на една светска жена, проституцията ме отблъсква, верен съм на жена си, сякаш ме е омагьосала! Ако не бях толкова религиозен, отдавна да съм се убил! И така, хвърлих се в бездната на труда, потънах в нея и излязох оттам жив, трескав, пламенен, загубил съня си...”

Не мога да си спомня точно думите на този толкова красноречив човек, но под влияние на страстта красноречието му от трибуната избледня. Той говори така, че докато го слушах, и аз плаках заедно с него! Съдете за моята покруса, когато след една пауза, през която бършехме сълзите си, той завърши своя разказ със следното признание:

„Това е драмата на душата ми, но какво е тя в сравнение с голямата драма, която се разиграва в момента в Париж! Вътрешната драма не интересува никого. Аз го зная и вие ще се убедите в това един ден, макар че сега плачете заедно с мен: никой не си слага на сърцето и в душата чуждата болка. Мярката на страданията ни е в нас самите.

Дори вие разбирате мъката ми само по една много смътна догадка. Нима можете да си представите как уталожвам най-жестоките пристъпи на отчаяние, съзерцавайки миниатюрния портрет, в който погледът ми разпознава нейния овал, как целувам мислено челото ѝ, усмихнатите ѝ устни, вдъхвам белотата на кожата ѝ, вглеждам се в косите ѝ и ми се струва, че мога да погалья тежките ѝ черни къдри? Нима сте ме виждали, когато скачам обнадежден или се гърча под хилядите стрели на отчаянието или когато бродя из калните парижки улици, за да укротя с преумора възбудата си? Понякога ме обзема отпадналост като у охтичавите, безпричинната веселост на лудия, страха на убиеца при среща с полицаи. С една дума, животът ми е непрекъснат низ от ужас, радост и отчаяние, доведени до краен предел. Що се отнася до драмата на моя живот, тя е следната.“

ДЕВЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

ЕДИН РОМАНТИЧЕН МЪЖ

„Мислите си, че съм зает с Държавния съвет, с камарата, с палатата, с политика!... Боже мой, седем часа на нощ стигат за всичко, дотолкова животът, който вода, е изострил способностите ми.

Онорин е най-голямата ми грижа. Да спечеля отново жена си — ето единственото ми занимание. Да я следя в клетката, където живее, без тя да подозира, че е в моя власт; да я снабдявам с всичко необходимо, да бдя за малкото удоволствия, които си позволява, да бъда постоянно край нея невидим като безплътен дух, за да не се усъмни, иначе цялото ми бъдеще би било загубено — ето моя живот, моя истински живот!

Нито веднъж от седем години не съм си лягал, без да отида да видя светлинката на нощната й лампа или сянката й върху завесите на прозореца. Тя напусна дома ми, като не пожела да вземе друго освен роклята, с която беше облечена този ден. Това дете доведе благородството на чувствата до глупост! Година и половина след бягството й любовникът й я изостави. Изплаши се подлецът от суровото и студено, злоещо и зловонно лице на мизерията!

Вероятно е разчитал на безгрижния и охолен живот в Швейцария или Италия, който водят светските дами, напускайки мъжете си. Онорин разполагаше с лична рента от шестнадесет хиляди франка. Негодникът е оставил горкото момиче бременно и без стотинка!

През месец ноември 1820 година успях да убедя най-добрия акушер в Париж да изиграе ролята на безизвестен хирург от предградието. Склоних свещеника на енорията,

където живееше графинята, да посреща част от разходите ѝ под формата на благотворителност.

Да скрия името на жена си, да ѝ осигуря инкогнито, да ѝ намеря прислужница, която да ми бъде предана и умна довереница — та това беше начинание, достойно за Фигаро. Сам разбирате, че беше достатъчно да поискам, за да открия убежището на жена си.

След три месеца отчаяние, или по-точно безнадеждност, мисълта да се посветя на щастието на Онорин, вземайки Бог за свидетел на безкористната ми роля, бе поетично хрумване, което може да се зароди само в сърцето на един влюбен! Всеотдайната любов се нуждае от храна. Нима не бях длъжен да предпазя от нови беди това дете, съгрешило само поради моето неблагоприятие? С една дума, да изпълня ролята си на ангел-пазител?

След като Онорин кърми сина си в продължение на седем месеца, детето умря за нейно и за мое щастие. Цели девет месеца жена ми се намираше между живота и смъртта, изоставена в момент, когато най-много се нуждаеше от подкрепата на мъжка десница. Но тази ръка — каза той, протягайки ръката си с трогателна решителност — беше протегната над главата ѝ. За Онорин се грижеха, сякаш се намираше в предишния си разкошен дом.

Когато оздравя и попита кой и как ѝ е помогнал, отговориха ѝ: «Калугерките от квартала, дружеството за помощ на родилките, енорийският свещеник, който се интересува от вас»

Тази жена, у която гордостта граничи с порок, прояви в нещастията изумителна твърдост, която някои вечери наричам магарешки инат. Онорин пожела да изкарва хляба си! Моята жена работи!...

Вече пет години я държа в една кокетна малка къща на улица Сен-Мор, където прави изкуствени цветя и шапки.

Тя смята, че продава изделията на своя изящен занаят на един търговец, който ѝ ги заплаща доста скъпо, така че

на ден изкарва двадесет франка, и нито веднъж от шест години не се е усъмнила.

Всичко необходимо за живот тя плаща приблизително тройно по-малко от това, което струва, и с шест хиляди франка годишно живее така, като че ли доходът ѝ е петнадесет хиляди.

Има слабост към цветята и дава по сто екю на градинаря, който от мен получава хиляда и двеста франка заплата, а освен това той всеки три месеца ми представя сметка за две хиляди франка.

Обещах на този човек зеленчукова градина и къщичка в съседство с жилището на портиера на улица Сен-Мор.

Придобих собствеността на името на един съдебен деловодител. При най-малката недискретност градинарят губи всичко.

Онорин притежава собствена къща, градина и великолепна оранжерия само срещу петстотин франка годишен наем. Живее там под името на своята икономка, госпожа Гобен, извънредно дискретна старица, която аз сам намерих и която вече я обикна. Но нейното усърдие, както и усърдието на градинаря, се поддържа от обещанието за възнаграждение в случай на успех. Портиерът и жена му ми струват неимоверно скъпо по същите причини.

Във всеки случай от три години насам Онорин е щастлива, вярва, че дължи на труда си лукса да отглежда цветя, облеклото и въобще благополучието си.“

ДВАДЕСЕТА ГЛАВА

ЕДИН ОПИТ

„— О, знам какво искате да ми кажете — възкликна графът, виждайки въпрос в очите и на устните ми. — Да, да, веднъж направих опит. Жена ми живееше още в предградието Сен-т-Антоан.

Един ден по думите на госпожа Гобен заключих, че има надежда да се сдобрим и изпратих по пощата писмо, в което се опитвах да склоня жена си да отстъпи. Двадесет пъти писах и преписах писмото!

Няма да ви разказвам за страховете си. Вървах с наведена глава от улица Пайен към улица Рьойи, както осъденият изминава пътя от затвора до мястото на екзекуцията, само че той е с кола, а аз вървах пеш!... Беше мъглива нощ, отивах да се срещна с госпожа Гобен, която трябваше да ми разкаже как е реагирала жена ми.

Онорин познала почерка ми и хвърлила писмото, в огъня, без да го прочете.

— Госпожо Гобен — каза тя, — още утре се изнасяме оттук!

Не бяха ли тези думи като удар с кинжал за човека, който намира безкрайна радост в измамата, с помощта на която доставя на улица Сен-Мор най-хубавото лионско кадифе по дванадесет франка аршина, фазан, риба и плодове срещу една десета от истинската им стойност? Онорин е наивна и вярва, че двеста и петдесет франка са достатъчна заплата за госпожа Гобен, бившата готвачка на епископа!...

Веднъж ме заварихте да потривам ръце, не на себе си от радост. Но то беше, защото току-що бях успял в една измама, достойна за театъра. Беше ми се удало да надхитря

жена си, да ѝ изпратя по продавачката на дрехи индийски шал, уж собственост на някаква актриса и съвсем малко носен, а всъщност съвсем нов. Просто аз, уважаваният съдия, когото познавате, бях прекарал една нощ увит в него.

И така, днес животът ми се свежда до двете думи, с които може да бъде изразено най-силното страдание: обичам и чакам!

В лицето на госпожа Гобен имам вярна помощница, осведомява ме за всичко, което става в дома на това обожаемо създание. Всяка нощ отивам да поговоря със старицата, да разузная какво е правила Онорин през деня, да разпитам за най-дребните думи, които е изрекла, защото едно-единствено възклицание може да ми открие тайната на тази душа, станала глуха и няма за мен.

Онорин е набожна, ходи на църква, моли се. Но нито веднъж не е била на изповед и не се е причестила: предвижда какво би ѝ казал свещеникът. Тя не желае да чуе съвета или заповедта да се върне при мен.

Този ужас от мен ме плаши и ме смайва, тъй като никога не съм сторил и най-малкото зло на Онорин, винаги съм бил добър към нея.

Да допуснем, че съм се държал грубо, учейки я, или че моята мъжка ирония е наранила законната ѝ моминска гордост... Причина ли е това да упорствува в решение, което е могла да вдъхне само най-непримиримата омраза?

Онорин никога не се е изтървавала пред госпожа Гобен коя е, пази пълно мълчание относно брака си, така че тази добра и достойна жена не може да каже и дума в моя полза, а тя единствена в къщата знае тайната ми. Другите не знаят нищо. Те са под влияние на ужаса, който всява името на префекта на полицията и благоговейт пред властта на министъра.

И така, оказва се невъзможно да проникна в това сърце: крепостта е моя, но не мога да вляза в нея. Нямам никакво средство за действие. Насилието би ме погубило безвъзвратно. Как да се преборя с доводи, които не зная?

Да напиша писмо, да дам да го препише някой писар и да го подхвърля на Онорин... И за това съм мислил. Но не рискувам ли по този начин едно трето преместване? Последното ми струва сто и петдесет хиляди франка.

Първоначално извърших покупката на името на моя секретар, когото вие заместихте. Заварих нещастника, който не знаеше колко лек е сънят ми до момента, когато отваряше с подправен ключ касата, в която бях скрил конгралетъра. Изкашлях се, той застина от ужас. На другия ден го принудих да продаде къщата на подставено лице, което и сега фигурира като собственик, и го изгоних.“

ДВАДЕСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА

ЕДНО СТРАННО ПРЕДЛОЖЕНИЕ

„О, ако не чувствавах у себе си удовлетворени, разцъфтели всички благородни склонности на човека, ако в основата си ролята ми не беше сродна с тази на божие то провидение, ако не се наслаждавах с цялото си същество, има моменти, когато бих повярвал, че съм обладан от някаква мания.

Понякога нощем ми се струва, че полудявам, боя се от тези внезапни преходи от слабата надежда, която проблясва и се разраства, към пълното отчаяние, когато духът пада тъй ниско, че повече не може и да бъде.

Преди няколко дни разсъждавах сериозно над жестоката развръзка на историята на Лъвлейс и Клариса, като си казвах: «Ако Онорин имаше дете от мен, щеше да е принудена да се завърне в съпружеския дом.»

И въпреки всичко толкова вярвам в щастливото бъдеще, че преди десет месеца купих, като заплатих в брой, една от най-хубавите къщи в предградието Сен-т-Оноре. Ако успея да си възвърна Онорин, не искам тя да види този дом, нито спалнята, откъдето избяга. Искам да поставя моя идол в нов храм, за да повярва в новия живот. Сега там работят усилено, за да превърнат къщата в истинско чудо на изящството и добрия вкус.

Разказвали са ми как някакъв поет, почти обезумял от любов по една певица, купил още в самото начало на своето увлечение най-хубавото легло в Париж, без да знае как ще отговори на чувствата му актрисата. И ето че този анекдот разтърси до дъното на душата най-суровия съдия, човека, който минава за най-авторитетния съветник на короната. Ораторът от камарата е в състояние да разбере

поета, подхранвал своята мечта с една реална възможност. Три дни преди пристигането на Мария-Луиза Наполеон се заровил в сватбеното си ложе в Компьен... Всички велики страсти протичат по един и същи начин. В любовта аз съм поет и император!...“

Чувайки последните думи, разбрах, че граф Октав с право се опасява за разсъдъка си — той беше станал, ходеше, ръкомахаше, после изведнъж замълча, сякаш сепнат от разпалеността на думите си.

— Сигурно съм много смешен, като моля за един състрадателен поглед — продължи той след доста дълго мълчание.

— Не, вие сте много нещастен...

— О, да — въздъхна той, като подзе изповедта си, — повече, отколкото си представяте! Пламенността на думите ми би трябвало да ви говори колко силна е моята страст, тъй като от девет години насам тя притъпява всичките ми способности. Но това не е нищо в сравнение с обожанието, което ми вдъхва душата, умът, характерът, сърцето й, всичко онова, което у жената не е чисто женско. С една дума, всички тези очарователни кумири от свитата на любовта, сред които минава животът и които са всекидневната поезия на едно мимолетно удоволствие. Хвърляйки поглед назад, виждам съкровищата на сърцето и ума на Онорин, на които, като всички щастливи хора, не обръщах достатъчно внимание в дните на щастие.

От ден на ден все по-ясно си давах сметка за размера на претърпяната загуба, защото осъзнавах божествените качества, с които е надарено това своенравно и непокорно дете, станало тъй силно и гордо под гнета на мизерията, под ударите на най-позорната измяна. И това небесно цвете вехне скрито в самота.

Преди малко говорихме за закона — продължи той с горчива ирония, — но законът е жандармерийски отряд. Ще арестуват и ще доведат жена ми тук насила!... Не е ли това равносилно да превземеш труп?

Религията няма власт над Онорин, в религията я привлича само поезията, моли се, без да се вслушва в повелите на църквата. Аз пък изчерпих цялата си снизходителност, доброта, любов. Вече съм без сили. Виждам само едно средство за успех: хитростта и търпението, а

което птицеловците успяват в крайна сметка да уловят най-плашливите, най-пъргавите, причудливи и редки птици. Ето защо, Морис, когато Гранвил допуска напълно простимата нетактичност и ви разкри тайната на моя живот, видях в тази случайност повеля на съдбата, едно от онези знамения, на които се подчиняват и които измолват играчите в разгара на играта... Достатъчно ли сте привързан към мен, за да ми бъдете романтично предан?...

— Виждам какво искате да кажете, господин графе — отговорих, като го прекъснах, — отгатвам вашите намерения. Първият ви секретар е искал да разбие касата ви. Познавам сърцето на втория, би могъл да се влюби в жена ви. Нима искате да го обречете на нещастие, като го изпратите в огъня! Възможно ли е човек да сложи ръка в жаравата, без да се опари?

— Вие сте още дете — възрази графът, — ще ви пратя с ръкавици! На улица Сен-Мор, в къщичката на градинаря, която опразних за вас, ще отиде да живее не моят секретар, а племенникът ми, барон Дьо л'Остал, докладчик в Държавния съвет...

Още не бях се съвзел от изненадата, когато чух да се звъни и някаква кола спря до стълбището на главния вход.

Малко след това лакеят доложи за идването на госпожа Дьо Куртвил и дъщеря ѝ.

Граф Октав имаше многобройна рода по майчина линия. Госпожа Дьо Куртвил, негова братовчедка, беше вдовица на един съдия от съда на Сена, който я беше оставил с една дъщеря и без всякакво състояние.

Нима можеше да става сравнение между една зряла двадесет и девет годишна жена и една девойка на двадесет, толкова красива, че и най-пламенното въображение не би могло да желае по-идеална възлюбена?

— Титла барон, длъжност докладчик по решенията и съветник на министъра на правосъдието в очакване на нещо по-добро и тази стара къща за зестра — нима няма да имате достатъчно причини да не се влюбите в графинята? — пошепна ми той на ухото и като ме хвана за ръка, представи ме на госпожа Дьо Куртвил и на дъщеря ѝ.

Бях заслепен не толкова от блестящите предложения на графа, за които не бих се осмелил и да мечтая, колкото от Амели дьо Куртвил,

чиито прелести бяха подчертани от изкусно подбран тоалет, каквито майките заръчват за дъщерите си, когато дойде време да ги омъжват.

— Но да не говорим за мене — каза консултът и замълча.

ДВАДЕСЕТ И ВТОРА ГЛАВА

ДЕЙСТВИЕТО ЗАПОЧВА

— След три седмици — продължи разказа си той — се преместих в къщичката на градинаря, почистена, подредена и обзаведена с бързина, обясняваща се с тези три думи: Париж, френски майстор, пари!

Бях толкова влюбен в Амели, колкото графът можеше да желае за своята сигурност. Но благоразумието на двадесет и пет годишния младеж щеше ли да е достатъчно за хитрите ходове, които предприемах и от които зависеше щастието на моя приятел? Признавам, че в решението на този въпрос разчитах много на вуйчо си, тъй като бях упълномощен от графа да го посветя в тайната, в случай че сметна намесата му за необходима.

Наех градинар, вманиачих се да отглеждам цветя, заех се ревностно като човек, когото нищо не е в състояние да отклони, да прекопая мястото и да го направя годно за отглеждане на цветя. Като маниаците в Холандия и Англия аз се представих за любител на един вид цветя. Отглеждах само гергини, събирах всички видове.

Досещате се, че линията ми на поведение до най-малките подробности беше предначертана от графа, цялата умствена енергия на когото беше съсредоточена върху подготовката на най-незначителните събития от трагикомедията, която трябваше да се разиграе на улица Сен-Мор.

Почти всяка вечер между единадесет часа и полунощ, веднага щом графинята си легнеше да спи, Октав, госпожа Гобен и аз се събирахме на съвет. Пред мен старата даваше подробен отчет на Октав за това как е прекарала жена му деня. Той се осведомяваше за всичко — за ястията, които са й поднесли, за заниманията, за настроението й, за менюто на следващия ден, за цветята, които възнамеряваше да изработи. Разбрах какво е отчаяната любов, тройната любов, произтичаща от ума, сърцето и чувственото желание. Октав живееше само през този час.

В продължение на два месеца, докато трая преустройството, не погледнах нито веднъж към къщата, където живееше моята съседка. Дори не попитах дали имам съседка, макар че градината на графинята беше отделена от моята само с един лек стобор от летвички, по протежение на който тя беше засадила кипариси, високи вече четири стъпки.

Една хубава утрин госпожа Гобен извести на господарката си за надвиснала беда: някакъв чудак, отскоро неин съсед, се канел да раздели до края на годината двете градини със стена.

— Няма да ви описвам какво любопитство ме изгаряше. Да видя графинята... Пред това желание дори моята зараждаща се любов към Амели дьо Куртвил бледнееше.

Намерението ми да построя стена съдържаше ужасна заплаха. Свършено беше с въздуха на Онорин, чиято градина щеше да се превърне в нещо като алея, притисната между стената и къщата ѝ.

Въпросната къща, служила някога като убежище за развлеченията на някакъв благородник, изглеждаше съвсем паянтова. Тя имаше не повече от тридесет стъпки в дълбочина и сто стъпки на ширина.

Лицевата ѝ страна, изрисувана по немска образец и украсена с гипсови цветя до втория етаж, представляваше очарователен образец на стила помпадур, толкова сполучливо наречен рококо.

До нея се стигаше по дълга липова алея.

Градината около къщата и моето място образуваха нещо като брадва, чиято дръжка представляваше тази алея. Стената щеше да глътне три четвърти от брадвата. Графинята изпаднала в отчаяние и попитала съкрушена:

— Бедна моя Гобен, що за човек е този любител на цветя?

— Бога ми — каза старичката, — не знам дали ще можем да го обуздаем, изглежда, че не понася жените. Племенник е на един парижки свещеник. Виждала съм вуйчото само веднъж, приятен седемдесет и пет годишен старец, доста неугледен, затова пък много любезен. В квартала се говори, че нарочно насърчавал страстта към цветята у племенника си, за да го предпази от нещо по-лошо...

— Но какво?

— Ами че вашият съсед е смахнат... — каза Гобен, като посочила многозначително с пръст челото си.

Кротките луди са единствените мъже, към които жените не изпитват недоверие. Ще се убедите впоследствие колко прав беше графът, като ми възложи тази роля.

— Но какво му е? — попитала графинята.

— Преучил се е — отговорила Гобен — и е подивял. А освен това, има си причини да не обича жените... Това е, щом искате да знаете всичко, което се говори.

— Какво пък — подзела Онорин, — лудите ме плашат по-малко, отколкото нормалните. Ще поговоря с него! Кажете му, че го моля да дойде. Ако не постигна нищо, ще се срещна с вуйчо му.

На другия ден след разговора, разхождайки се по пътеките, прокарани през мястото ми, забелязах, че от един прозорец на съседната къща през откренатите пердета наднича любопитно женско лице. Към мен се приближи госпожа Гобен и ме заговори. Погледнах неочаквано към къщата и нахално махнах с ръка, сякаш казвах: „Малко ме е грижа за вашата подарка!“

— Госпожо — каза Гобен, давайки отчет за мисията си, — лудият моли да го оставим на мира. Заяви, че всеки е господар в своя дом, особено ако не е женен.

— Съвършено е прав — съгласила се графинята.

— Но в крайна сметка каза: „Добре де, ще дойда!“, когато възразих, че ще наскърби бедната дама, която живее тук откъсната от света и намира най-голяма утеха в оглеждането на цветя — завърши Гобен.

ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА ГЛАВА

ЕДНА СКИЦА

На следния ден госпожа Гобен ми направи знак, че очакват посещението ми. След закуска, в момента, когато графинята се разхождаше пред къщата, счупих стобора и отидох право при нея.

Бях облечен по селски със стар сив панталон, груби дървени обувки, вехта ловджийска куртка и каскет на главата. Около врата ми беше омотана най-проста кърпа, а в изкаляните си с пръст ръце държах мотичка.

— Госпожо, дойде господинът, който ви е съсед! — викна Гобен.

Графинята ни най-малко не се уплаши.

Най-сетне видях тази жена, която след изповедта на графа така ме озадачаваше с поведението си.

Бяхме в първите дни на май. Чистият въздух, синьото небе, свежата зеленина, полъхът на пролетта бяха пленителната рамка на това скръбно създание.

Виждайки Онорин, разбрах страстта на Октав и истинността на израза „небесно цвете“!

Белотата на кожата ѝ ме порази преди всичко с особения си оттенък, тъй като има толкова нюанси на белия цвят, колкото на червения и синия. Докато наблюдавах графинята, погледът ми сякаш докосваше нежната кожа, през която прозираха сини жилчици. При най-малкото вълнение кръвта се разстиляше под тъканта във вид на розова мъглица.

Когато се срещнахме, слънчевите лъчи, прониквайки през рехавите акациеве листа, окръжаваха Онорин с онова неуловимо златисто сияние, което Рафаело и Тициан единствени от художниците са съумели да изобразят около Богородицата.

Кафявите ѝ очи изразяваха кротка жизнерадост, блестяха изпод дългите спуснати ресници и озаряваха цялото ѝ лице. С едно потрепване на свилените си клепки Онорин ви омайваше, толкова чувство, величие, стаен ужас, презрение имаше в начина, по който

повдигаше и спускаше този воал на душата. Тя просто можеше да ви смрази или да ви оживи с един поглед.

Пепеляворусите ѝ коси, небрежно прибрани на тила, очертаваха широкото ѝ властно, мечтателно чело на поет. Устата ѝ беше подчертано чувствена. Най-сетне — рядко качество във Франция и често срещано в Италия — всички черти на лицето ѝ, овалът ѝ излъчваха благородство, което времето е безсилно да заличи.

Тя беше стройна, без да е слаба, и изваяните ѝ форми, както изглежда, бяха в състояние да възродят угасналата любов.

Определението „миньонче“ напълно ѝ подходдаше, защото принадлежеше към този род дребни гъвкави жени, които се оставят да ги хванат, да ги приласкаят, да ги изоставят и отново да ги приберат като котки.

Малките ѝ крачка вдигаха по пясъка лек шум, който беше свойствен за нея и се сливаше с шумоленето на роклята ѝ. От това се раждаше една неповторима женствена музика, която се запечатваше в сърцето, и тя навярно можеше да бъде разпозната по походката между хиляди жени. Осанката ѝ напомняше аристократичните квартали и се отличаваше с онази горда грация, която кара и най-наглите в тълпата да се отдръпват, за да ѝ сторят път.

Весела и нежна, горда и величествена, тя съчетаваше у себе си най-противоречиви качества, които не пречеха да си остане дете. Но детето можеше да стане силно като ангел и като ангела неумолимо, ако бъде наранено в своите чувства. Студенината на лицето ѝ навярно беше гибелна за ония, на които очите и се бяха усмихвали, за които устните и се бяха разтваряли, които бяха попили в душата си мелодията на този глас, придаващ на словото поезията на песен.

Вдъхвайки теменужения аромат, който лъхаше от нея, разбрах защо споменът за тази жена беше спрял графа на прага на разврата и защо човек не можеше да я забрави — тя наистина беше като цвете за осезанието, като цвете за погледа, като цвете за обонянието, небесно цвете за душата...

Онорин внушаваше преданост, някаква рицарска и безвъзмездна преданост.

Всеки, който я видеше, си казваше: „Мислете, ще отгатна; говорете, ще се подчиня. Ако умра в мъки и това може да ви достави макар и един ден щастие, вземете живота ми: ще се усмихвам като

мъчениците на кладата, тъй като ще благодаря за този ден на Бога като баща, признателен за радостта, осенила чедото му.“

Много жени умело се преструват и успяват да постигнат очарование, подобно на очарованието на графинята; но у нея всичко произтичаше от една прелестна непринуденост и тази неподражаема простота покоряваше сърцето. Говоря ви всичко това, защото тук ще стане дума изключително за душата, за мислите, за благородството на сърцето ѝ, и бихте ме укорили, ако не ви нарисувам образа ѝ.

ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА ГЛАВА КАК ЗАВЪРШИ ПЪРВАТА СРЕЩА

Докато я гледах, едва не забравих ролята си на налудничав, груб и не дотам великодушен човек.

— Казаха ми, госпожо, че обичате цветята.

— Аз съм цветарка по професия, господине — отвърна тя. — Отглеждам цветя, а после ги възпроизвеждам като печална майка, чиято единствена радост е да рисува собствените си деца... Необходимо ли е да ви казвам, че съм бедна и не съм в състояние да заплатя за услугата, която искам от вас?

— Как е възможно — подхванах аз с важността на магистрат — една толкова изискана личност като вас да упражнява подобен занаят? Или и вие като мен имате причина да занимавате ръцете си, за да не давате простор на мислите си?

— Да не се отклоняваме от стената — отвърна тя с усмивка.

— Но ние сме едва до основите — възразих аз. — Не трябва ли да узная чия мъка е по-голяма или ако щете, коя от нашите две мании следва да отстъпи пред другата?... Господи, какви хубави нарциси! Свежи са като тази утрин!

Мога смело да ви кажа, че градината ѝ представляваше истинска колекция от декоративни храсти и цветя, където само слънцето проникваше. Всичко беше подредено с такъв художествен усет, че и най-бездушният човек би се трогнал. Купищата цветя, пръснати с изкуството на професионален цветар или събрани в лехи, предизвикваха сладостен отклик в душата. Тази тиха, уединена цветна градина изпускаше сладостни аромати и будеше приятни мисли и прелестни, изпълнени с неа видения. Във всичко се долавяше незаличимия отпечатък, който слага върху нещата истинският ни характер, когато нищо не ни принуждава да лицемерим в отговор на изискванията на обществото. Гледах последователно ту купчината нарциси, ту графинята и като се вживявах в ролята си, се правех на поочарован от цветята, отколкото от самата нея.

— Много ли обичате цветята? — попита тя.

— Това са — отвърнах аз — единствените същества, които не изневеряват на грижите и обичта ни.

Произнесох такава вдъхновена тирада, като съпоставих ботаниката с обществото, че се озовахме на хиляди километри от преградната стена, а графинята навярно ме е взела за болен, изстрадал, достоен за съжаление човек. След половин час обаче моята съседка неусетно ме върна на въпроса за стената, защото жените, когато не обичат, се отличават с хладнокръвието на стар адвокат.

— Ако запазим стобора — заявих аз, — ще узнаете всичките ми цветарски тайни, които аз крия, защото се опитвам да създам синя гергина, синя роза, луд съм по сините цветя. Не е ли синьото любим цвят на възвишените души? Но нито вие, нито аз сме у дома си: по-добре да направим една решетеста вратичка, която да свърже градините ни... Обичате цветята, ще гледате моите, аз ще гледам вашите. Вие не приемате никого, а мен ме навестява само вуйчо ми, свещеникът на „Белите мантии“.

— Не — отвърна тя, — не искам да давам на никого право да влиза в градината или в дома ми по всяко време. Идвайте, винаги ще бъдете добре дошъл като съсед, с когото искам да живея в добри отношения, но знайте, твърде много обичам самотата си, за да понеса каквато и да е зависимост.

— Както искате! — казах аз.

И с един скок се прехвърлих през оградата.

— За какво ми е врата? — извиках на графинята от моята градина, като се кривях и гримасничех като луд.

Цели две седмици с нищо не издадох, че мисля за съседката си.

ДВАДЕСЕТ И ПЕТА ГЛАВА

КЛЕТКАТА НА ОНОРИН

Една хубава вечер към края на май се случи така, че разхождайки се с бавни крачки покрай стоборчето, се озовахме един до друг. Когато стигнахме до дъното на градината, наложи се все пак от учтивост да разменим някое и друго изречение. Като ме видя така потиснат, опечален, умислен, тя ми заговори майчински, с думи на утеха и надежда и те ми напомниха песничките, с които дойките приспиват децата. В края на краищата прескочих оградата и се намерих повторно при нея.

Графинята ме въведе в дома си с надежда да уталожим мъката ми. Така най-сетне проникнах в това светилище, където всичко беше в хармония с жената, която се постарях да ви обрисувам. Там цареше изящна простота.

Отвътре къщата беше истинска бонбонiera, създадена от изкуството на осемнадесети век за пищните оргии на някой знатен благородник.

Столовата, разположена на долния етаж, беше украсена с великолепно изработени фрески във форма на цветни плетеници. Покрай стълбището се редяха очарователни едноцветни мотиви.

Малкият салон, който се намираще срещу столовата, беше невероятно излиян, но графинята го бе покрила с плат от стари паравани с причудливи шарки. В съседство беше банята.

На горния етаж имаше само една спалня с тоалетна и библиотека, превърната в работилница.

Кухнята се помещаваше в мазето; до къщата водеше външна стълба с няколко стъпала.

Балюстрада и гипсови гирлянди от цветя в стил помпадур изцяло скриваха покрива, виждаха се само улциите.

Тук човек се чувствуваше на сто километра от Париж.

Ако не беше горчивата усмивка, която понякога пробягваше по прекрасните алени устни на бледото й лице, би могло да се повярва в

щастieto на Онорин, тази теменуга, погребана сред гора от цветя.

ДВАДЕСЕТ И ШЕСТА ГЛАВА НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ РАБОТАТА НА ЖЕНИТЕ

Няколко дни ми бяха достатъчни да спечеля доверието ѝ. За това допринесе близкото ни съседство и увереността на графинята в моето пълно безразличие към жените.

Един-единствен поглед би могъл да развали всичко и нито веднъж в очите ми не пролича мисъл за нея!

Онорин се отнасяше с мен като към стар приятел.

В държането ѝ към мен прозираше състрадание. В погледите, гласа, думите ѝ нямаше и следа от кокетство, което и жена с най-строг морал навярно би си позволила на нейно място.

Скоро тя ми разреши да ходя в очарователната работилничка, където правеше своите цветя, убежище, пълно с книги и любопитни предмети, украсено като будоар, чийто разкош подчертаваше грубата делничност на работните инструменти.

С течение на времето графинята беше успяла да опоектизира това, което е несъвместимо с поезията — занаята.

Може би от всички работи, достъпни за жените, правенето на изкуствени цветя им позволява най-пълно да изявят природното си изящество.

За оцветяването им жената трябва да стои наведена над масата и да се отдаде съсредоточено на тази близка до художеството дейност.

Шиенето на гоблени, ако е средство за препитание и се работи съвестно, води до възпаление на белите дробове или до изкривяване на гръбнака.

Гравирането на ноти е най-тягостното занимание, понеже налага съвършена прецизност, неотклонно внимание и старание.

С бродерия и шев не могат да се припечелят и тридесет су на ден.

Но изработването на изкуствени цветя и модни украшения изисква множество движения, голяма сръчност, дори изобретателност и тук хубавичката жена се чувства на мястото си: остава вярна на себе си, може да разговаря, да се смее, да пее или да мечтае.

В начина, по който графинята разполагаше върху дългата чамова маса неизброимото множество цветни листица, от които съставяше намислените от нея цветя, имаше безспорен усет за изкуство.

Белите порцеланови канчета за бои бяха винаги чисти и подредени така, че окото веднага да може да открие желания тон в гамата от цветове. Художничката пестеше по този начин времето си.

Един красив абаносов шкаф, инкрустиран със слонова кост, с множество чекмеджета съдържаше стоманените матрици, с които тя отпечатваше листата и отделни венчелистчета.

В една разкошна японска купа лепилото никога не засъхваше: Онорин беше приспособила към нея капачка, толкова лека и подвижна, че я повдигаше с върха на пръста си. Тънката медна жица и месингът бяха скрити в чекмеджето на работната ѝ маса непосредствено до нея.

Пред очите ѝ, в една венецианска чаша, извисяваше сочен цвят върху стеблото живият модел, с който тя се опитваше да се пребори.

Въодушевяваше я мисълта за съвършенство, залавяше се за най-трудното — гроздовете от цветове, най-крехките листенца, сложното устройство на папратта, тичинките с чудновати оттенъци.

Ръцете ѝ, леки и пъргави като мисълта ѝ, пробягваха от масата към цветето като ръцете на пианист по клавишите на пианото. Пръстите ѝ бяха същински феи, по израза на. Перо, такава сила прозираше в изящните ѝ жестове при огъването, апликирането и натиска, характерни за този род дейност, с такъв инстинктивен усет беше съобразено всяко движение с оглед на желания резултат.

Любувах и се неуморно как подлепя едно цвете, щом събере пред себе си съставните му части, как увива с памук стеблото, дообработва го, прикрепя листата. В смелите си замисли тя проявяваше талант на художник, имитираше до съвършенство изсъхнали и пожълтели листа, мъчеше се над полските цветя, най-непретенциозни от всички и най-сложни в своята простота.

— Това изкуство у нас е още в зародиш — казваше ми тя. — Ако парижанките притежаваха поне частица от умениято, което робството в харема развива у ориенталските жени, те биха накарали цветята в

косите си да заговорят със собствен език. Вижте, за собствено удоволствие създадох увехнали цветя и листа с оттенък на флорентински бронз, каквито се срещат късно есен или рано напролет... Нима не би бил поетичен такъв венец върху главата на млада жена, неуспяла в живота или разкъсвана от тайна мъка? Колко неща може да каже една жена с прическата си! Няма ли да се намерят цветя за пияните вакханки, цветя за мрачните благочестивки, посърнали цветя за отегчените жени? Езикът на растенията е в състояние да изрази, струва ми се, всички чувства и пориви на душата, дори най-тънките.

Тя ме караше да отпечатвам листа, да изрязвам хартия, да подготвям тел за стеблата. Мнимото ми желание да се разсея за кратко време ме направи сръчен. Докато работехме, разговаряхме. Когато нямаше какво да правя, четях ѝ на глас нови книги, като не забравях нито за миг ролята си и продължавах да се преструвам на уморен от живота човек, съсипан от скръб, мрачен, скептичен, язвителен.

Тя се шегуваше мило с мен, подиграваше ми се за чисто външната прилика, като се изключи куция крак, между лорд Байрон и мене.

Бяхме се споразумели, че нейните нещастия, за които тя пазеше дълбоко мълчание, затъмняват моите, макар че причините за мизантропията ми биха задоволили напълно Йънг^[1] и Йов.

Няма да ви говоря как се измъчвах от срам, като си слагах, подобно на уличните бедняци, лъжливи рани на сърцето, за да възбудя състрадание у тази възхитителна жена. Скоро си дадох сметка за размера на моята преданост към графа, осъзнавайки цялата си низост на шпионин.

Доказателствата за съчувствие, които получих тогава, биха утешили и най-големия несретник. Това очарователно създание, което живееше откъснато от света, само от толкова години, имаше във от любовта неизразходвани съкровища от нежност и тя ми ги поднесе с детски плам, с такова състрадание, че негодникът, който би се осмелил да се влюби в нея, несъмнено би останал разочарован, защото, уви, тя беше самото милосърдие, самото състрадание. Нейният отказ от любовта, ужасът ѝ от това, което жените наричат щастие, се проявяваха еднакво необуздано и наивно. Тези честити дни ми

доказаха, че приятелството на жените струва много повече от любовта им.

[1] *Йънг, Едуард* (1683–1765) — английски поет, автор на произведения, проникнати от мрачна меланхолия. ↑

ДВАДЕСЕТ И СЕДМА ГЛАВА ПРИЗНАНИЕТО НА ОНОРИН

Преди да ѝ разреши да ми изтръгне признания за моите злочестини, дълго се предвзвамах, както се предвземат младите момичета, преди да се съгласят да седнат пред пианото — ясно им е каква скука ще последва.

Както се досещате, необходимостта да победи упоритото ми мълчание принуди графинята да установи с мен по-близки приятелски връзки. Но тя си въобразяваше, че и аз храня същото отвращение от любовта като нея, и се радваше на случайността, която ѝ беше изпратила в нейния пустинен остров някой от рода на Петкан. Навярно самотата започваше да ѝ тежи.

Въпреки това тя не проявяваше ни най-малко кокетство, никакво женско желание да се хареса. Чувствувала, че има сърце, казваше ми тя, единствено в идеалния свят, в който намирала убежище.

Неволно сравнявах техните два свята: на графа — само действие, вълнение, чувство, и на графинята — само пасивност, бездействие, безучастност. Жената и мъжът следваха безпогрешно своята природа.

Мнимата ми мизантропия ми даваше право на цинични нападки срещу мъжете и жените и аз не се спирах пред нищо, надявайки се да подтикна Онорин към признания. Но тя не се хващаше на никакви уловки и вече започвах да разбирам в какво се изразява този магарешки инат, много по-разпространен сред жените, отколкото допускаме.

— Прави са ориенталците — казах ѝ една вечер аз — да ви държат затворени и да гледат на вас само като на оръдие за наслаждение. Европа е справедливо наказана, задето ви е допуснала в обществото и ви е приела на равна нога. Според мен жената е най-подлото и най-коварно същество на този свят. Оттук между впрочем идва цялото ѝ очарование: хубаво удоволствие да тичаш подир питомно животно! Ако една жена е вдъхнала страст на мъжа, тази страст за него е навеки свята, в неговите очи жената е надарена с

нетленни предимства. Признателността на мъжа за миналото щастие е до живот. Ако срещне някогашната си любовница стара или недостойна за него, тя все още е запазила права върху сърцето му. А за вас, жените, мъж, когото някога сте обичали, не означава нищо. Нещо повече, той има непростимия грях, че още живее!... Нямате смелост да си го признаете, но всички вие таите в сърцето си мисълта, която хорската клевета или традиция приписва на дамата от Нелската кула^[1]: „Колко жалко, че човек не може да се храни с любов, както се храни с плодове! Добре би било след ядене да ви остане само чувството на задоволство!...“

— Бог вероятно е запазил това върховно щастие за рая — забеляза тя. — Но макар вашите доводи да ви се струват остроумни, бедата е там, че са погрешни. Къде са тия жени, които са обичали повече от веднъж? — попита тя, гледайки ме, както пресветата Дева в картината на Енгр гледа Луи XIII, когато му поднася короната.

— Вие сте чистосърдечна комедиантка — отвърнах аз. — Токущо ми хвърлихте поглед, който би направил чест на всяка актриса. Но сте толкова красива, че положително сте обичали; следователно сте забравили.

— Аз ли? — каза тя, отклонявайки ловко въпроса ми. — Аз не съм жена, а монахиня, седемдесет и две годишна старица.

— Тогава как можете така уверено да твърдите, че страдате повече от мене? Нещастията на жените се свеждат до едно — те смятат за беда само разочарованията на сърцето.

Тя ме погледна смирено и постъпи като всички жени, които, притиснати в спор до стената или изобличени от истината, продължават да упорствуват и да държат на своето; каза:

— Аз съм монахиня, а вие ми говорите за един свят, в който не мога вече да стъпя.

— Дори мислено? — попитах аз.

— Толкова ли е достоен за облажаване светът? — отвърна тя. — О, когато давам простор на мисълта си, тя се възнеса по-високо... Ангелът на съвършенството, дивният Гавраил, пее често в сърцето ми. Дори да бях богата, пак бих работила, за да не отлitam прекалено често на пъстроцветните крила на ангела и да не блуждая в царството на фантазията. Има мечти, които са гибелни за нас, жените! Спокойствието си дължа на моите цветя, макар те да не успяват винаги

да погълнат мислите ми. Понякога душата ми се изпълва от необяснимо очакване, не мога да прогоня една мисъл, която не ми дава покой и прави пръстите ми несръчни. Струва ми се, че предстои да се случи важно събитие, че животът ми ще се промени. Вслушвам се в тишината, вглеждам се в мрака, губя вкус към работата и с цената на неимоверни усилия се връщам към действителността... към делничния живот. Не е ли това предчувствие, пратено ми от небето? Ето какво се питам!...

[1] *Дамата от Нелската кула...* легендата за Нелската кула е свързана с името на жената на френския крал Луи X Маргарита Бургундска (XIV в.). Обвинена в измяна, Маргарита е била удушена по заповед на краля. ↑

ДВАДЕСЕТ И ОСМА ГЛАВА

ЗЛОТО, КОЕТО МОЖЕ ДА ПРИЧИНИ ЕДНО ИЗРЕЧЕНИЕ

След тримесечна борба между двама дипломати, скрити под маската на меланхоличен юноша и една отчаяна жена, непобедима в своето омерзение към живота, заявих на графа, че е невъзможно да бъде извадена тази костенурка от черупката ѝ, че ще трябва да се строши черупката.

Предната вечер в един последен приятелски спор графинята бе възкликнала:

— Лукреция^[1] е написала с кинжала и с кръвта си първата дума от хартата на жените: Свобода!

От този момент графът ми предостави пълна свобода на действие.

— Продадох за сто франка цветята и шапчиците, които изработих през седмицата! — радостно ми събщи Онорин една събота вечер, когато я посетих в малката гостна на долния етаж, чиято позлата беше изцяло подновена от мнимия собственик.

Беше десет часът вечерта. Великолепна юлска луна пръскаше в стаята здрачно сияние. Вълни от смесени ухания галеха душата. В ръката си графинята подрънкваше петте златни монети, получени от един мним търговец на модни изделия, друг съучастник на Октав, когото му беше намерил съдията Попино.

— Да изкарваш прехраната си, като се забавляваш — разсъждаваше тя, — да бъдеш свободна, когато мъжете, въоръжени със своите закони, са искали да ни направят робини! О, всяка събота чувствавам прилив на гордост! Да си призная, обичам жълтиците на господин Годисар не по-малко, отколкото лорд Байрон, вашият двойник, е обичал златото на Мъри.^[2]

— Това не е роля за жена — възразих аз.

— Че жена ли съм аз? Аз съм младеж, надарен с нежна душа, това е всичко. Младеж, когото никоя жена не може да измъчва...

— Животът ви е отрицание на цялата ви същност — отвърнах аз. — Как! Вие, за която Бог е изразходвал най-редките съкровища от любов и красота, не мечтаете ли понякога...

— За какво? — каза тя, обезпокоена от тази фраза, която за пръв път опровергаваше ролята ми.

— За едно прелестно къдрокосо дете, което да играе сред цветята като един истински цвят на живота и на любовта и да ви вика: „Мамо!...“

Очаквах отговора. Дългото мълчание ме накара да заподозра ужасното въздействие на думите ми в тъмнината.

Графинята се беше облегла на дивана, почти в безсъзнание, цялата вкочанена от нервна криза, чиито първи лек пристъп напомнял, както каза тя по-късно, действието на най-коварната отрова.

Повиках госпожа Гобен, тя дойде да отведе господарката си, положи я на леглото, разкопча я, разсъблече я и я върна не към живота, а към нечовешки страдания.

Аз се разхождах напред-назад из алеята по протежение на къщата и ридаех, тъй като се съмнявах в благополучния изход. Искях да се откажа от ролята на птицеловец, толкова неразумно приета от мен. Госпожа Гобен, като слезе в градината и ме завари облян в сълзи, изтича при графинята.

— Госпожо, какво се е случило? Господин Морис плаче с горещи сълзи като дете!

Изплашена, че сцената може да бъде изтълкувана зле, Онорин със сетни сили наметна един пенъоар и слезе при мен.

— Вие нямате никаква вина за случилото се — каза тя. — Понякога получавам такива пристъпи, нещо като сърдечни спазми!...

— Искате да скриете от мен болката си? — с неподправено вълнение възкликнах аз, бършейки сълзите си. — Не ми ли казахте достатъчно ясно току-що, че сте били майка, че сте изпитали непрежалимата мъка да загубите детето си?

— Мари! — рязко извика тя и позвъни.

Госпожа Гобен се появи.

— Светнете и донесете чай — заповяда Онорин с хладнокръвието на английска лейди, надъхана с високомерие

вследствие познатото ви ужасно възпитание.

[1] *Лукреция* — знатна римска дама, която се самоубива, след като била обезчестена от сина на Тарквиний Горди. Смъртта на Лукреция е послужила като повод за заточението на царя и установяването на република в Рим. ↑

[2] За тази позиция в изданието отсъства обяснителна бележка. Явно иде реч за Джон Мъри, издателят на творбите на Байрон. — Бел. NomaD. ↑

ДВАДЕСЕТ И ДЕВЕТА ГЛАВА ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТО

Когато госпожа Гобен запали свещите и затвори капациите на прозорците, лицето на графинята беше непроницаемо. Неукротимата ѝ гордост, упоритата ѝ необщителност отново бяха взели връх; тя каза:

— Знаете ли защо обичам толкова лорд Байрон?... Той е страдал мълчаливо, както страдат животните. Каква полза от жалбите, ако това не е елегията на Манфред, горчивият присмех на Дон Жуан, мечтателността на Чайлд Харолд? За мен никой няма нищо да узнае!... Моето сърце е поема, която посвещавам единствено на Бога!

— Само ако поискам... — казах аз.

— Ако? — повтори тя.

— Не ме интересува нищо — отвърнах, — не съм любопитен, но само ако поискам, още утре ще узная всичките ви тайни.

— Опитайте се! — възкликна тя със зле прикрито безпокойство.

— Сериозно ли говорите?

— Разбира се — каза тя, поклащайки глава. — Трябва да знам дали такова престъпление е възможно.

— Преди всичко, госпожо — отговорих, като посочих ръцете ѝ, — нима тези изящни пръсти, които очевидно не са пръсти на момиче, са създадени за работа? Освен това твърдите, че се наричате госпожа Гобен, а онзи ден, като получихте пред мен писмо, казахте на Мари: „Вземи, това е за теб.“ Мари е истинската госпожа Гобен. Значи, вие се прикривате под името, на вашата икономка. О, госпожо, нямате причини да се страхувате от мен. Аз съм най-преданият приятел, който бихте могли да имате... Приятел, чувате ли? Придавам целия свят и трогателен смисъл на тази дума, тъй опорочена във Франция, където кръщаваме с нея неприятелите си. Този приятел, готов винаги да ви защити, ви желае най-голямо щастие, каквото се полага на жена като вас. Кой знае дали не действах съзнателно, като ви причиних неволно болка?

— Добре — подхвана тя с предизвикателство в гласа, — полюбопитствувайте и ми кажете всичко, което успеете да научите за мен. Аз настоявам. Но... — прибави тя, поклащайки заплашително пръст — ще ми кажете също по какъв начин сте получили сведенията. От вас зависи да съхраня скромното щастие, на което се радвам тук.

— Искате да кажете, че ще избягате...

— Колкото се може по-бързо! — извика тя. — Ако трябва, чак в Новия свят...

— Но там ще бъдете изложена на бруталността на страстите, които ще вдъхнете — прекъснах я аз. — Не е ли свойствено на таланта и на красотата да блестят, да привличат погледите, да будят завист и злоба? Париж е пустиня без бедуини. Париж е единственото място в света, където човек може да се скрие, когато трябва да живее от своя труд. От какво се оплаквате? Кой съм аз? Вашият нов слуга, един господин Гобен, това е всичко. Ако се наложи да се дуелирате, може да ви потрябва секундант.

— Все ми е едно, узнайте коя съм. Вече ви казах: настоявам за това! А сега ви моля — додаде тя с онова подкупващо очарование, което на вас, жените, така добре ви се удава — каза консултът, като погледна към дамите.

— Добре, тогава утре по същото време ще ви кажа какво съм открил — отвърнах аз. — Но няма ли да ме намразите? Няма ли да постъпите като другите жени?

— А как постъпват другите жени?...

— Те ни налагат непосилни жертви, а когато ги извършим, ни ги натякват след време като обида.

— Прави са, ако това, което са поискали от вас, ви се е сторило жертва... — подхвана хитро тя.

— Заменете думата „жертва“ с думата „усилие“ и...

— Това ще е безочие — довърши тя.

— Простете — казах аз, — забравих, че жената и папата са непогрешими.

— Боже мой! — промълви тя след дълга пауза. — Как е възможно една дума само да разруши тъй скъпо заплатеното спокойствие, на което се радвам скришом като крадец!...

Тя стана и без да ми обръща внимание, продължи да се окайва:

— Къде да вървя? Какво да правя?... Нима ще трябва да напусна това тихо, толкова уютно убежище, където се надявах да прекарам остатъка от дните си?

— Да прекарате остатъка от дните си! — извиках аз видимо ужасен. — Никога ли не сте мислили, че ще дойде ден, когато няма да можете да работите, или че цената на цветята и на модните украшения ще спадне поради конкуренцията?...

— Вече имам спестени две хиляди екю — каза тя.

— Боже мой! Какви ли лишения се крият зад тази сума! — възкликнах аз.

— Довиждане до утре — каза тя. — А сега ме оставете. Тази вечер не съм на себе си, искам да бъда сама. Трябва да събера сили в случай на нещастие. Та нали, ако вие узнаете нещо, значи, и други го знаят, и тогава... Сбогом — рязко каза тя с повелителен жест.

— Сражението остава за утре — отвърнах с усмивка, като се стараех да запазя безгрижния си вид по време на тази сцена.

ТРИДЕСЕТА ГЛАВА

РАЗКРИТИЕТО

Докато се отдалечавах по алеята, аз си повтарях:

— Сражението остава за утре!

Графът, с когото, както обикновено, се срещнах вечерта на булеварда, също възкликна:

— Сражението остава за утре!

Безпокойството на Октав не отстъпваше на безпокойството на Онорин.

До два часа през нощта графът и аз се разхождахме покрай рововете на Бастилията като двама генерали в навечерието на бой, които преценяват всички възможности, оглеждат местността и стигат до извода, че в разгара на битката победата зависи от една случайност.

Тия две същества, разделени не по своя воля, щяха да прекарат безсънна нощ — единият в надежда, другият в страх от среща.

Житейските драми не се крият в обстоятелствата, а в чувствата, те се разиграват в сърцата или ако щете, в този необятен свят, който можем да наречем духовен свят. Октав и Онорин живееха и се подвизаваха изключително в този свят на извисени духове.

Бях точен. В десет часа вечерта за пръв път бях допуснат в кокетната спалня в бяло и синьо, в гнездото на тази ранена гълъбица.

Онорин ме погледна, понечи да ме заговори, но бе поразена от почтителния ми вид.

— Графиньо — казах аз, като се усмихвах сдържано. Бедната жена, която се беше надигнала, отново се отпусна в креслото и застина в скръбна поза, достойна за четката на някой голям художник.

— Вие сте женена — продължих аз — за най-благородния и най-достойния от мъжете, за човека, когото всички смятат за великодушен, но те не знаят докъде стига неговото себеотрицание по отношение на вас. Вие двамата сте необикновени личности. Къде според вас се намирате?

— У дома си — отвърна тя и ме погледна с широко отворени очи, втренчени от учудване.

— У граф Октав! — възразих аз. — Ние с вас сме изиграни. Льонорман, деловодителят в съда, не е истинският собственик, а подставено лице в услуга на вашия мъж. Чудесното спокойствие, на което се радвате тук, е дело на графа, спечелените от вас пари идват от графа, покровителството му се разпростира до най-малките дреболии в живота ви. Вашият мъж ви спаси в очите на света, като измисли приемливо оправдание за отсъствието ви. Пред всички графът изказа надеждата, че не сте загинали при корабокрушението на „Сесилия“, с който сте отпътували за Хавана, за да получите наследство от една стара леля; тръгнали сте уж придружена от две негови сродници и от стария домоуправител. Графът разправя, че е изпратил хора да ви търсят и е получил от тях благоприятни вести... Той взема толкова предпазни мерки, за да ви скрие от хорските погледи, колкото и вие самата... С една дума, той ви се подчинява...

— Стига! — прекъсна го тя. — Искам да знам само едно: от кого имате тези сведения?

— За бога, госпожо, вуйчо ми е назначил за секретар на полицейския началник на квартала един беден младеж. Този млад човек ми разказа всичко. Ако тайно напуснете къщата тази нощ, мъжът ви ще узнае къде отивате и неговото покровителство ще ви следва навсякъде. Как една умна жена като вас е могла да повярва, че търговците купуват цветята и шапките на същата цена, на която после ги продават? Поискайте хиляда екю за един букет и те ще ви ги дадат! Никога майчина нежност не е била по-изобретателна от нежността на мъжа ви към вас. От портиерката узнах, че графът често идва до оградата нощем, когато всички спят, да погледа отдалеч светлината на нощната ви лампа! Големият ви кашмирен шал струва шест хиляди франка... Вашата доставчица ви продава не стари, а чисто нови изделия от най-добрите фабрики... С една дума, тук сте като Венера в мрежите на Вулкан... само че сте затворена в мрежата сама, в плен сте на едно несравнимо благородство, което се проявява към вас вече седем години.

Графинята трепереше като уловена, стисната в длан лястовица, която протяга шия и гледа уплашено около себе си. Тя се разтърсваше от нервни спазми и недоверчиво ме гледаше. Сухите ѝ очи светеха с

трескав блясък. Но тя беше жена!... В един момент сълзите ѝ бликнаха и тя заплака не защото беше разчувствувана, не, плачеше от безпомощност, от отчаяние. Смяташе се независима и свободна, а оковите на брака я държаха като в затвор.

— Ще отида — шепнеше тя през сълзи, — той сам ме принуждава... Ще отида там, където съм сигурна, че никой няма да ме последва!

— Ах, така значи! — възкликнах аз. — Искате да се самоубиете!... В такъв случай, госпожо, навярно имате извънредно важни причини да не се връщате при граф Октав.

— О, и още какви!

— Добре, но кажете ги на мен, кажете ги на моя вуйчо. В наше лице ще намерите двама предани съветници. Ако в изповедалнята вуйчо ми е свещеник, в обществото той далеч не е така строг. Ние ще ви изслушаме, ще се опитаме да разрешим проблемите ви и ако сте заблудена или жертва на недоразумение, може би ще съумеем да го разсеем. Душата ви ми изглежда чиста, но ако сте извършили прегрешение, отдавна вече сте го изкупили... Помнете най-после, че в мое лице имате най-искрен приятел. Ако пожелаете да се освободите от тиранията на графа, аз ще ви помогна, той никога няма да ви намери.

— О, все още има манастири! — възкликна тя.

— Да, но ако графът, който междувременно е станал министър, поиска, ще ви затвори вратите на всички манастири в света. Колкото и да е влиятелен, аз все пак ще ви спася от него... но преди това ми докажете, че не можете, че не трябва да се върнете при него. О, не се страхувайте, че едва избягала от графа, ще попаднете под моя власт — прибавих аз, като срещнах погледа ѝ, ужасяващо недоверчив и пълен с високомерие. — Ще се радвате на спокойствие, самота и независимост. С една дума, ще бъдете така свободна и така уважавана, сякаш сте противна и зла стара мома. Самият аз не бих си позволил да ви виждам без ваше съгласие.

— Но кажете как? По какъв начин?

— Това, госпожо, е моя тайна. Не ви лъжа, бъдете уверена. Докажете ми, че животът, който водите, е единственият възможен, че го предпочитате пред живота като съпруга на граф Октав, богатата и почитана, господарка в един от най-разкошните домове на Париж,

обожавана от мъжа си, щастлива майка... и ви обещавам, че ще удържа за вас победа...

— Ще се намери ли човек, който да ме разбере? — прошепна тя.

— Не — отвърнах аз. — Ето защо се обърнах към религията, тя да отсъди. Моят вуйчо е седемдесет и пет годишен светец. Той не е велик инквизитор, а по-скоро свети Йоан. Но за вас той ще стане Фенлон, същият този, който казал на Бургундския херцог: „Яжте телешко в петък, но бъдете християнин, монсеньор!“

— Какво говорите, манастирът е последната ми надежда, моето единствено убежище. Само Бог може да ме разбере. Никой човек, бил той свети Августин, най-милостивият от църковните отци, не би могъл да вникне в угризенията на съвестта ми, които за мен са непреодолими като кръговете на Дантевия ад. Отдадох любовта си не на моя мъж, а на друг, колкото и недостоен да бе за тази жертва! Но той не прие любовта ми, не пожела да я вземе; подарих му сърцето си, както майка подарява на детето си чудесна играчка, и като на шега той го разби.

Живеех само за тази любов. За някои хора любовта не подлежи на изпитание: тя съществува или не. Зароди ли се, разпали ли се, тя изпълва цялата душа. И така, тези осемнадесет месеца от живота ми за мен се равняват на осемнадесет години, вложих в тях цялото си същество, всичките си сили; те не обедняха от безмилостното им пилеене, изтощиха се в измамна близост, при която само аз бях откровена. За мен чашата на щастието не е нито изчерпана, нито празна, тя вече не може да се напълни, защото е счупена. Аз не съм в състояние да се боря, нямам вече оръжие... След като се отдадох тъй беззаветно, какво представлявам? Огризки от пира. Дадено ми е било само едно име, Онорин, както и едно сърце. Моят мъж облада младото момиче, един недостоен любовник облада жената, от мен не остана нищо! Да разреши да ме обичат... Ето какво ще ми кажете вие. О, все още имам гордост и не мога да се помирят с мисълта, че ще стана проститутка! Да, прозрях ясно в светлината на пожара; и дори знаете ли, по-скоро бих отстъпила пред любовта на друг, но на Октав... О, никога!

— Значи, го обичате — казах аз.

— Аз го ценя, уважавам го, прекланям се пред него, той не ми е сторил ни най-малко зло; той е добър, трогателен, по аз вече не мога да обичам... Впрочем — каза тя — да не говорим повече за това.

Разговорът омаловажава всичко. Ще ви изложа писмено мислите си, тъй като в момента не съм в състояние да ги изразя, те ме душат, цялата горя, стоя върху пепелището на моя храм. Всичко, което виждам наоколо, всички тези неща, които смятах придобити с моя собствен труд, ми припомнят сега това, което исках да забравя. Ах, трябва да бягам оттук, както избягах от дома на Октав.

— Но къде? — попитах. — Може ли една жена да оцелее без покровител? Нима на тридесет години, в разцвета на красотата, преливаща от сили, които не подозирате, и нежност за отдаване, ще се оттеглите в пустинята, където бих могъл да ви укривя?... Не се безпокойте.

За пет години графът нито веднъж не се е мярнал тук и никога няма да проникне при вас без ваше съгласие. Неговата всеотдайност през тези девет години е залог за вашето спокойствие. Можете в пълна безопасност да обсъдите бъдещето си с вуйчо ми и с мене. Вуйчо ми е не по-малко влиятелен от който и да е министър. И тъй, успокойте се, не преувеличавайте сама нещастията си. Един свещеник, чиято глава е побеляла в служба на църквата, не е дете; той ще ви разбере, ето вече половин век как хората му изповядват болките си и той претегля натежалите от прегрешения сърца на крале и принцове. Ако е строг под епитрахила, сред вашите цветя вуйчо ми ще бъде кротък като тях и снизходителен като своя божествен учител.

Разделих се с графинята в полунощ и я оставих спокойна на вид, но мрачна и изпълнена с тайни намерения, които никаква проникателност не би могла да разгадае.

ТРИДЕСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА

ЕДНО ПИСМО

След като направих няколко крачки по улица Сен-Мор, срещнах графа — беше напуснал уговореното място на булеварда, тласкан към мен от някаква неудържима сила.

— Бедната, каква ли ужасна нощ ще прекара! — възкликна той, когато му разказах разигралата се преди малко сцена. — Какво ли ще стане, ако отида при нея, ако изведнъж ме види?

— В момента е способна да се хвърли през прозореца — отвърнах аз. — Графинята е като Лукреция, не би понесла да бъде озлочестена дори от човек, на когото би се отдала доброволно.

— Вие сте още млад — възрази той. — Не знаете, че в една душа, разкъсана от съмнения, волята е непостоянна като водите на езеро по време на буря, вятърът се променя ежеминутно и течението се насочва ту към единия, ту към другия бряг. През тази нощ е толкова вероятно Онорин да се хвърли в обятията ми, колкото и да скочи през прозореца.

— И вие ще поемете такъв риск? — попитах аз.

— Да вървим — отвърна той. — Ще почакам до утре вечер, имам у дома една доза опиум, която Деппен ми даде в случай на безсъние.

На другия ден по обяд госпожа Гобен ми донесе писмо, като ми каза, че графинята, изтощена от умора, си е легнала в шест часа сутринта и благодарение на лекарството, приготвено от аптекаря, непробудно спи.

Ето това писмо, запазил съм едно копие специално за вас — каза консултът, като се обърна към госпожица Детуш. — На вас са ви известни средствата на писателското изкуство, уловките на стила и усилията на много съчинители, на които не липсва умение, но ще признаете, че литературата не би могла да зачене в изкуствените си недра такова искрено писание! Няма нищо по-страшно от истината. Ето какво пишеше тази жена или по-право това въплътено страдание:

„Господин Морис,

Предварително знам всичко, което би могъл да ми каже вашият вуйчо, той не е по-наясно от моята съвест.

Съвестта у човека, това е гласът на Бога. Зная, че ако не се помиря с Октав, ще бъда прокълната: такава е присъдата на религията. Гражданският закон ми повелява послушание независимо от всичко. Щом мъжът ми не ме е отблъснал, това е достатъчно хората да ме смятат чиста и добродетелна, каквото и да съм направила.

Да, бракът има това преимущество, че обществото потвърждава опрощението, дадено от мъжа; но то забравя, че опрощението може и да не бъде прието.

От гледна точка на закона, на религията и на обществото, аз трябва да се върна при Октав.

Дори погледнато от чисто човешката страна, не е ли жестоко да му откажа право на щастие, да го лиша от деца, да зачеркна рода му от златната книга на перовете? Моите страдания, колебания, чувства, целият мой егоизъм (защото аз съм егоистка) трябва да бъдат пожертвувани в името на семейството. Ще стана майка, милувките на моите деца ще пресушат сълзите ми! Ще се радвам на пълно щастие, на всеобщо уважение, ще минавам горда и ослепителна в разкошна карета! Отново ще имам прислуга, дом, богатство, ще бъда царица на толкова празненства, колкото седмици има годината. Обществото ще ме приема радушно. Най-сетне няма да трябва да се извисявам до върховете на патрицианството, аз няма да съм слизала оттам. И тъй, Бог, законът, обществото, всички са единомдушни.

Срещу какво въставате — ме питат от висотата на небето, на амвона, на съда и на трона, чиято височайша намеса при нужда би била призована от графа. Дори ако трябва, вуйчо ви ще ми възвести небесната благодат, която ще влее в сърцето ми сладостното чувство за изпълнен дълг. Бог, законът, обществото, Октав, всички искат аз да живея, нали?

Но ето какво, дори да няма друга пречка, моят отговор ще реши всичко: аз отказвам да живея!

Отново ще стана чиста и невинна, когато ще лежа в савана, увенчана от безупречната бледност на смъртта. В това няма никакъв «магарешки инат». Този инат, в който на шега ме обвинихте, у жената се поражда от увереността, от прозрението в бъдещето.

Ако моят мъж от любов към мен е тъй добър да забрави всичко, аз няма да забравя, никога! Зависи ли от нас забравата? Когато една вдовица се жени, любовта прави от нея младо момиче, тя се свързва с любим човек; аз обаче не мога да обичам графа. До това се свежда всичко, разбирате ли?

Всеки път, когато очите ни се срещнат, дори ако очите на мъжа ми са пълни с любов, аз ще виждам в тях своята вина.

Неговото великодушие ще ми сочи размера на моето престъпление.

Тревожният ми поглед винаги ще чете една безмълвна присъда.

В сърцето ми вечно ще се борят неясни спомени.

Никога бракът няма да събуди у мен мъчителните радости, гибелното вълнение на страстта; ще погубя своя мъж със студенината си, с неволните сравнения, които той ще отгатва, макар и стаени в глъбините на съзнанието ми.

И в деня, когато в една бръчка на челото, в един опечален поглед, в един неуловим жест съзра неволен, макар и сдържан упрек, нищо няма да ме спре: ще лежа с разбита глава върху паважа и камъкът ще ми се струва по-милостив от моя мъж.

Може би причината за тази ужасна и сладка смърт ще бъде прекалената ми чувствителност. Мога да сгреша, да изгълкувам зле раздражителността на Октав, предизвикана от някоя служебна несполука, да бъда заблудена от несправедливо подозрение. Уви, може да взема някое доказателство за любов като доказателство за презрение.

Какво мъчение и за двама ни! Октав ще се съмнява винаги в мене, аз ще се съмнявам винаги в него. Ще го сравнявам неволно с недостойния му съперник, с човека, когото презирам, но с когото познах насладите на плътта, белязали ме като огнени стрели — срамувам се от тях, но неизменно си ги спомням. Не ви ли разкрих достатъчно сърцето си? Никой, господине, не е в състояние да ме убеди, че любовта може да се възроди, защото аз не мога и не искам да приема ничия любов.

Прелъстената девойка е като откъснат цвят; но съгрешилата жена е като стъпкано цвете.

Вие, любителят на цветята, трябва да знаете дали може да се изправи стеблото, да се съживят посърналите багри, да се върне жизненият сок в нежните каналчета, чиято растителна мощ е в съвършената им невредимост...

Ако някой ботаник, бил той и гений, се залови с тази непосилна задача, ще съумее ли да премахне гънките от смачканата тъкан? Ако сътвори ново цвете, той би бил равен на Бога! Само Бог може да ме пресътвори!

Аз пия горчивата чаша на изкуплението; но докато я пресушавам, с ужас повтарям тази присъда: «Да изкупиш, не значи да заличиш.»

В моето уединение аз ям хляб, наквасен със сълзи, но никой не вижда това, никой не вижда как плача. Да се върна при Октав, значи, да се откажа от сълзите, моите сълзи биха го огорчили.

О, господине, колко добродетели трябва да бъдат погазени не за да се отдадеш, не, а за да се покориш на мъжа, на когото си изменила. Кой може да ги изброи? Само Бог, единствен той е довереник и вдъхновител на тези ужасяващи благодеяния, от които и ангелите бледнеят.

Ще отида дори по-далеч. Жената е смела, когато мъжът нищо не знае; тя разгръща в лицемерието неукротима сила, мами, за да обезпечи щастието и на двамата. Но не е ли унижително, когато и двамата знаят? Как бих могла да отвърна на страстта с униженост? Октав

няма ли в края на краищата да види в отстъпчивостта ми поквара?

Бракът се гради на уважението, на взаимните жертви: но нито Октав, нито аз ще можем да се уважаваме на другия ден след нашето събиране: той ще ме е опозорил с любовта си на старец към куртизанка и аз ще се измъчвам постоянно от срам, че съм някаква вещ, а не достойна съпруга. В неговия дом ще олицетворявам не добродетелта, а сластта.

Ето горчивите плодове на греха. Сама си създадох брачно ложе, където ми е съдено да се мятам като върху жаравата, едно ложе без сън.

Тук имам мигове на спокойствие, мигове, когато забравям, но в предишния ми дом всичко ще ми напомня петното, което позори булчинската ми премяна.

Когато страдам тук, благославям страданията си, казвам на Бога: «Благодаря ти, Боже!» Но в неговия дом ще ме изпълва ужас и угризение, че вкусвам радости, които не съм заслужила.

Всичко това, господине, не са просто разсъждения, а дълбокото убеждение на една изстрадала душа, която се терзае от скръб вече цели седем години.

И накрая да ви направя ли най-страшното признание? Непрестанно усещам впито в гърдта си детето, заченато в радостно опиянение, с наивна вяра в щастието, детето, което кърмех в продължение на седем месеца и което ще нося до сърцето си цял живот. Ако други деца трябва да черпят от мене храна, те ще поглъщат сълзите ми заедно с млякото и то ще се вгорчи.

Видът ми е лекомислен, изглеждам ви като дете... О, да, имам паметта на дете, тази памет, която си възвръщаме с приближаването към гроба.

Сам виждате, в този хубав живот, където обществото и любовта на мъжа ми искат да ме върнат, няма положение, което да не е фалшиво, да не крие клопки, да не изпречва пред мен пропасти, в които се сгромолясвам, пробождана от безмилостни остриета.

Ето вече пет години как блуждая в пустошта на бъдещето, без да открия в него място за покаяние, защото душата ми е завладяна от искрено разкаяние.

За всичко това религията има отговори и аз ги зная наизуст.

Мъките и изпитанията са моето наказание и Бог ще ми даде сили да ги понеса.

Това, господине, е достатъчно основание за някои благочестиви души, но аз нямам тяхната твърдост.

Изборът ми е направен: пред ада, който ме очаква у граф Октав, ще предпочета ада, където Бог ще ми позволи да го благославям.

Още една последна дума.

Ако бях девойка и притежавах сегашния си опит, пак бих избрала Октав за съпруг, но тъкмо в това е причината за моя отказ: не искам да се червя пред този човек. Как? Да стоя винаги на колене пред него, той да стои с гордо вдигната глава! А разменим ли ролите си, той ще ми вдъхва само презрение.

Няма да търпя снизхождение поради моя грях.

Ангелът, който би се осмелил да прояви грубост, напълно допустима между двама души, безупречни един към друг, такъв ангел не съществува на земята, той е на небето!

Октав е самото благородство, знам; но в душата му (колкото и да го величават, той все пак е човек) не виждам гаранция за новия ни съвместен живот.

Кажете ми къде мога да намеря това уединение, този покой, тази тишина — другари в непоправимото нещастие, които вие ми обещахте?“

ТРИДЕСЕТИ ВТОРА ГЛАВА

РАЗСЪЖДЕНИЕ НА МЛАДИЯ ЧОВЕК И НА ЖЕНЕНИЯ МЪЖ

След като извадих копие от писмото ѝ, за да го съхраня дума по дума, отидох на улица Пайен.

Тревогата беше надвила действието на опиума.

Октав се разхождаше като обезумял в градината.

— Напишете отговор — казах аз, като му подадох писмото на жена му. — Опитайте се да успокоите съзнателното целомъдрие. Това е по-трудно, отколкото да победите несъзнателната добродетел, която от любопитство сама влиза в ръцете ви.

— Тя е моя! — възкликна графът и докато четеше, по лицето му се изписваше щастие.

Направи ми знак да го оставя сам, почувствува изпитателния ми поглед.

Разбрах, че прекомерното щастие и прекомерната скръб са подвластни на едни и същи закони, и отидох да посрещна госпожа Дьо Куртвил и Амели, които бяха канени този ден на обяд у графа.

Колкото и красива да беше госпожица Дьо Куртвил, аз почувствувах, виждайки я отново, че любовта е многолика и че жените, способни да ни вдъхнат истинска любов, са голяма рядкост.

Сравнявайки неволно Амели с Онорин, намерих повече очарование в прегрешилата жена, отколкото в невинната девойка.

За Онорин верността не беше просто дълг, а обреченост на сърцето; докато Амели с безгрижен вид щеше да изрече тържествени обети, без да разбира нито значението им, нито произтичащите от тях задължения.

Изнурената, полумъртва жена, грешницата, очакваща спасение, ми се струваше несравнимо по-обаятелна; тя пробуждаше естественото благородство у мъжа, изискваше от влюбения всички съкровища на сърцето, мобилизираше всичките му сили, изпълваше

живота, внасяше в него борба за щастие, докато Амели, целомъдрена и доверчива, щеше да се затвори в кръга на едно безметежно майчинство, където делничното трябваше да замени поезията, където за мен нямаше да има нито борба, нито победа.

Между равнините на Шампан и снежните и буреносни, но величествени Алпи, кой млад човек би избрал спокойната еднообразна шир? Не, такива сравнения са неподходящи, пагубни пред прага на кметството.

Уви, трябва да сте се опарили от живота, за да разберете, че бракът изключва страстта, че семейството не може да се гради върху бурите на любовта.

След като бях мечтал за непостижимата любов с безбройните ѝ причуди, след като бях вкусил жестоките радости на идеала, бях изправен пред една жалка действителност.

Какво да се прави, съжалявайте ме!

На двадесет и пет години се съмнявах в себе си. Все пак взех мъжествено решение. Отидох при графа под предлог да го уведомя за пристигането на неговите братовчедки и го видях подмладен и озарен от надежда.

— Какво ви е, Морис? — попита той, поразен от разстроените ми черти.

— Графе...

— Не ме ли наричате вече Октав? Вие, на когото ще дължа живота, щастieto си?

— Скъпи Октав, ако успеете да върнете графинята към дълга ѝ, добре съм я проучил (той ме погледна така, както Отело вероятно е погледнал Яго, когато Яго е успял да събуди първото подозрение в душата на мавъра)... Тя не бива никога вече да ме види, не бива да узнае, че Морис е бил ваш секретар. Не произнасяйте никога името ми, нека никой не ѝ напомня за мен, иначе всичко е загубено... Вие ме назначихте докладчик в Държавния съвет, за бога, сега ми издействайте някакъв дипломатически пост в чужбина, някакво консулство и се откажете да ме жените за Амели... О, не се тревожете — казах аз, като го видях, че трепна, — ще изиграя докрай ролята си...

— Бедничкият!... — въздъхна той, като ми стисна ръката, сдържайки сълзите, които овлажняваха очите му.

— Дадохте ми ръкавици — казах с усмивка, — но аз не ги сложих, това е всичко.

ТРИДЕСЕТ И ТРЕТА ГЛАВА ПОВЕЛИТЕ НА ЦЪРКВАТА

Тогава се уговорихме как трябва да се държа вечерта, когато отида при нея. Това ставаше през август, денят беше горещ, предвещаваше буря; небето изглеждаше бакърено, цветята разпръскваха тежък аромат, беше душно като в парилник и аз с изненада установих, че се молах графинята да е заминала за Индия. Но я видях: седеше под едно дърво на дървена пейка с облегалка, краката ѝ бяха опрени на малко дървено столче и едва се подаваха изпод бялата муселинена рокля със сини панделки; беше без шапка, буклите падаха от двете страни на лицето ѝ.

Без да става, тя ми посочи с ръка мястото до себе си и каза:

— Нали нямам никакъв изход?

— В живота, който сама сте си устроили — възразих аз, — но не и в живота, който аз искам да ви устроя; стига само да поискате и ще бъдете много щастлива...

— Но как? — попита тя.

Цялото ѝ същество изразяваше въпрос.

— Писмото ви е в ръцете на графа.

Онорин скочи като подплашена сърна, отдалечи се няколко крачки, тръгна из градината, постоя известно време неподвижна, после отиде и седна сама в салона. Като ѝ оставих време да се съвземе от този неочакван удар, аз се качих при нея.

— И това ми било приятел! По-скоро предател, а може би и шпионин на моя мъж!

Инстинктът у жените се равнява на прозорливостта у великите хора.

— Нужен беше отговор на писмото ви, нали? Само един човек на света можеше да ви го даде... И така, прочетете отговора, скъпа графиньо, а ако и след това не виждате изход в живота, „предателят“ ще ви докаже, че е истински приятел: ще намеря за вас манастир, откъдето властта на графа ще е безсилна да ви извади, но преди да

отидете там, изслушайте противната страна. Съществува един божествен и човешки закон, на който дори омразата се подчинява, и той повелява да не се издава присъда, преди да се чуе защитата. Досега вие осъждахте, без да искате нищо да знаете, запушвахте си ушите като децата. Но една седемгодишна всеотдайна любов има своите права. Длъжна сте да прочетете отговора на вашия мъж. Чрез вуйчо ми му предадох копие от писмото ви и вуйчо ми го попита какъв ще бъде неговият отговор, ако жена му му напише подобно писмо. Така че вие не сте компрометирана ни най-малко. Старецът лично ще донесе отговора на графа. От уважение към самата себе си ще трябва в присъствие на този човек и в мое присъствие да прочетете писмото, в противен случай бихте постъпили просто като едно вироглаво и сърдито дете. Направете тази жертва пред обществото, пред закона, пред Бога.

Тъй като не виждаше в тази снизходителност никакво посегателство върху женската си воля, тя се съгласи.

Всичките ми усилия през последните четири-пет месеца се градяха в името на тази минута. Но не завършват ли и пирамидите с връх, върху който може да кацне само една птичка?... Графът възлагаше всичките си надежди на този върховен час и го дочака.

През целия си живот не си спомням по-забележителна гледка от появата на моя вуйчо в десет часа вечерта на прага на този салон в стил помпадур.

Посребрената му коса, която се открояваше на фона на черното облекло, необикновено спокойното му лице оказаха магическо въздействие върху графинята: стори й се, че бяха сложили живителен балсам върху раните й, сякаш я бе озарил един лъч от неговата добродетел, излъчваща светлина, без сама да знае.

— Господин свещеникът на „Белите мантии“ — съобщи госпожа Гобен.

— С известие за мир и щастие ли идвате, скъпи вуйчо? — попитах го аз.

— Винаги намираме щастие и мир, щом съблюдаваме повелите на църквата — отговори вуйчо ми, като предаде на графинята следното писмо.

ТРИДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА ГЛАВА ОТГОВОРЪТ

„Скъпа моя Онорин,

Ако бяхте имали добрината да ми се доверите, ако бяхте прочели писмото, което ви писах преди пет години, щяхте да си спестите пет години напразен труд и лишения, които ми причиниха такава мъка. В него аз ви предлагах договор, чиито условия щяха да разсеят всички ваши опасения и да направят възможен съвместния ни живот.

Упреквам се за много неща, проумях цялата си вина за тези седем тъжни години. Криво бях разбрал брака. Не съумях навреме да отгатна опасността, която ви грозеше.

Имах в къщата си ангел, Бог ми беше казал: «Бъди внимателен и го пази!» Бог ме наказва за безразсъдната ми дързост.

Вие не можете да посегнете на себе си, без да ударите и мен. Смилете се над мен, скъпа Онорин!

Разбирам угризенията ви и не искам от вас да се върнете в старото ни жилище на улица Пайен, където някак мога да живея без вас, но не бих имал сили да се подслоня заедно с вас.

С радост подреждам и украсявам за вас друг дом в предградието Сен-т-Оноре, в който се надявам да заведем не жена, подмамена от своята неопитност и върната ми от закона, а сестра, която ще ми позволи да я целуна по челото, както един баща благославя всеки ден с целувка любимата си дъщеря.

Нима ще ме лишите от правото, което успях да си извоювам над отчаянието ви — да бъда отблизо за вашите нужди, за вашите развлечения, за самия ви живот?

Има едно сърце, преизпълнено с любов, готово винаги да прости — сърцето на майката; вие не знаете друга майка освен моята, а тя навярно би ви подтикнала към мен. Но как не отгатнахте, че в моята гръд туптят две сърца — сърцето на моята майка и на вашата!

Да, скъпа, моята любов към вас не е нито дребнава, нито възискателна, това е онази любов, която не оставя несгодите да сбръчкат лицето на обожаемото дете.

За кого вземате другаря от детството си, Онорин, като ме смятате способен да приема целувки, изтръгнати насила, да се раздвоя между радостта и тревогата? Не се страхувайте, че ще трябва да понасяте жалбите на една просеща страст, осмелих се да ви повикам едва след като се уверих, че мога да ви предоставя пълна свобода.

Вашата самотна гордост е преувеличила трудностите: ще живеете при мен като при брат или баща, няма да изпитате страдание, може да не изпитате и радост, но няма да срещнете нито присмех, нито безразличие, нито съмнение в искрените ви намерения.

Атмосферата, която ще ви заобикаля, ще бъде винаги умерена, топла, без бури и ветрове.

Ако след време се почувствувате у дома си, както в сегашното си жилище, и пожелаете да внесете в живота си някакви други радости, удоволствия, развлечения, от вас зависи да разширите техния кръг с оглед на желанието си.

Майчината нежност не знае нито презрение, нито съжаление. Какво е тя всъщност? Любов без желания. Повярвайте, възхищението ми от вас ще скрие всички чувства, които биха ви се сторили оскърбителни.

Така и двамата ще се покажем почтени един към друг.

Доброжелателството на сестрата, отзивчивостта на приятелката ще удовлетворят амбициите на този, който иска да бъде ваш другар: за чувствата му ще можете да съдите по усилията му да ги скрие от вас.

Нито вие, нито аз ще ревнуваме от миналото, защото и двамата сме достатъчно разумни да гледаме само напред.

И тъй, у дома си, в новото жилище, ще се чувствувате като на улица Сен-Мор: неприкосновена и самотна, ще се занимавате с каквото искате, като се ръководите само от собствените си желаня; но към това ще се прибави законното покровителство на съпруга, когото сега заставяте да върши рицарски подвизи, всеобщото уважение, което придава такъв блясък на жените, и богатството, което ще ви позволи да осъществите толкова добри дела, Онорин, ако ви дотрябва опрощение, съвсем ненужно впрочем, елате и ми кажете; не бих допуснал нито църквата, нито законът да ви го наложат, то ще зависи от вашата гордост, от собствената ви воля.

От всичко, което ви плаши, можеше да се бои моята жена, но не другарката и не сестрата, на която ще засвидетелствувам неизменно почитта си.

За моето щастие е достатъчно да ви виждам щастлива и аз доказах това през тези седем години. Залог за думите ми, Онорин, са цветята, направени от вас; свято пазени, напоени със сълзите ми, те, подобно писмената на перуанците, съдържат историята на нашите мъки.

Ако този таен договор не ви допадне, дете мое, помолих светия човек, натоварен да ви предаде писмото, да не казва нито дума в моя полза. Не искам да дължа завръщането ви на страха, внушаван от църквата, нито на повелите на закона. От вас самата искам да получа обикновеното и скромно щастие, за което ви моля.

Ако вие упорствувате да ми наложите мрачния, лишен от сестринска усмивка живот, който водя вече девет години, ако останете във вашата пустиня сама, неумолима, волята ми ще се преклони пред вашата.

Помнете едно: няма да ви безпокоя, както не съм ви безпокоил и досега. Ще наредя да уволнят този безумец, който се намеси във вашите дела и може би ви е наскърбил...”

ТРИДЕСЕТ И ПЕТА ГЛАВА

БЕДНИЯТ МОРИС

— Благодаря ви, господине — обърна се Онорин към вуйчо ми, като прекъсна четенето и прибра писмото в пазвата си. — Ще се възползвам от позволенията на графа да остана тук...

— Как! — възкликнах аз.

При този възглас вуйчо ми хвърли тревожен поглед, а графинята се усмихна лукаво и тази усмивка ми разкри истинските й подбуди.

Онорин искаше да разбере дали не съм просто актьор, птицеловец и аз за жалост успях да я заблудя с възклицанието си, с неволния вик на сърцето, за който жените имат такъв непогрешим усет.

— Ах, Морис — каза тя, — вие поне умеете да обичате!

Пламъчето, което блесна в очите ми, окончателно щеше да разсее безпокойството на графинята, ако тя все още изпитваше безпокойство.

И така, графът си служеше с мен до последната минута.

Онорин извади писмото, за да го дочете. Вуйчо ми направи знак и аз станах.

— Отивате ли си вече, Морис? — каза тя, без да ме погледне.

— Да оставим графинята — пошепна ми той.

Тя стана и тръгна да ни изпрати, като продължаваше да чете; на прага ми хвана ръката, стисна я сърдечно и каза:

— Пак ще се видим...

— Не — отвърнах аз, като й стиснах ръката до болка. — Вие обичате мъжа си! Утре заминавам.

И си тръгнах бързо, като оставих вуйчо, на когото тя каза:

— Какво става с племенника ви?

Бедният абат довърши моето дело, като посочи главата и сърцето си, сякаш казваше: „Той е луд, извинете го госпожо!“, и това прозвуча съвсем убедително, тъй като той действително си го мислеше.

Седмица по-късно заминах за Испания, с назначение за вицеконсул в един оживен търговски град, където за кратко време щях

да стана консул, с което се ограничаваха амбициите ми.
Скоро след като се установих, получих следното писмо.

ТРИДЕСЕТ И ШЕСТА ГЛАВА ИЗМАМНО ПОМИРЕНИЕ

„Скъпи Морис,

Ако бях щастлив, не бих ви писал, но за мен започна нов живот, изпълнен със страдания. Желанието отново ме направи млад, но с цялата припряност на четиридесетгодишния мъж, с благоразумието на дипломата, който умее да сдържа чувствата си.

Когато заминахте, все още не бях допуснат в къщата на улица Сен-Мор, но едно писмо ми обещаваше позволение да отида там, нежно и пропито с печал писмо на жена, която се бои от вълненията на срещата.

Чаках повече от месец, преди да се осмеля да отида. Пратих госпожа Гобен да попита графинята дали може да ме приеме, след това седнах на един стол до жилището на портиера, хванах главата си с ръце и останах така близо час. — Господата се преоблича — каза Гобен, за да прикрие с едно ласкателно за мене кокетство колебанията на Онорин.

Когато най-после се срещнахме, в течение на четвърт час не можахме да преодолеем неволното нервно треперене, подобно на това, което обхваща ораторите на трибуната: разменяхме си плахи фрази, загубили ума и дума от смущение, и напразно се мъчехме да поведем разговор.

— Виждате ли, Онорин — казах просълзен, — ледът е разчупен. Аз цял треперя от щастие и трябва да ми простите несвързаните думи. Дълго още ще е така.

— Не е престъпление човек да е влюбен в жена си — отвърна тя, като се усмихваше насила.

— Направете ми това благодеяние, престанете да работите, както работихте досега. От госпожа Гобен знам, че от три седмици живеете от вашите спестявания. За бога, Онорин, вие имате шестдесет хиляди франка рента и ако не ми върнете сърцето си, то поне не ми връщайте богатството си!

— Отдавна знам добрината ви... — прошепна тя.

— Ако предпочитате да останете тук и да запазите независимостта си — отвърнах аз, — ако най-пламенната любов не може да трогне сърцето ви, то поне не работете...

Подадох ѝ три чека от по дванадесет хиляди франка; тя ги взе, разтвори ги с безразличие и като ги прочете, само ме погледна вместо отговор. Да, Морис, тя чудесно разбираше, че не ѝ давах пари, а ѝ връщах свободата.

— Аз съм победена — каза тя, протягайки ми ръка за целувка, — идвайте да ме виждате, когато искате.

И така, тя беше направила усилие над себе си, за да ме приеме.

На следния ден ме посрещна с престорена веселост и трябваше да минат два месеца, докато свикне с мен и прояви истинския си характер. Тогава настъпи един прелестен май, една любовна пролет, която ми донеси неизказани радости. Онорин не се страхуваше от мен, проучваше ме.

Уви, когато ѝ предложих да отидем в Англия, за да се свърже явно с мен, отново да заеме мястото си в моя дом и в обществото, да се настани в новата си къща, тя изпадна в ужас.

— Защо да не живеем винаги така? — каза тя.

Подчиних се безропотно.

«Това изпитание ли е?» — питах се аз на раздяла.

Отивайки на улица Сен-Мор, в мен се възраждаше надежда, любовни блянове изпълваха сърцето ми и аз си мислех с младежка наивност: «Тя ще отстъпи тави вечер...»

Но цялата ми привидна или действителна смелост се разсейваше от една нейна усмивка, от един повелителен

поглед на гордите ѝ спокойни очи, в които не прозираше страст.

Застивах само като си спомнех тези ужасни думи, които вие ми предадохте: «Лукреция е написала с кинжала и с кръвта си първата дума от хартата на жените: Свобода!»

Чувствувах властно колко необходимо беше съгласието на Онорин и колко трудно беше да ѝ го изтръгна. Досещаше ли се тя какви бури бушуваха у мен, когато отивах при нея и когато се връщах?

Най-сетне ѝ описах състоянието си в едно писмо, тъй като нямах сили да разговарям. Онорин не ми отговори на писмото, но стана толкова тъжна, че аз се държах така, сякаш не бях ѝ писал. Измъчвах се, задето съм я наскърбил, тя прочете това в сърцето ми и ми прости. Сега ще узнаете как.

Преди три дни тя ме прие в спалнята си в бяло и синьо. Стаята беше пълна с цветя, богато украсена и осветена; самата Онорин изглеждаше възхитителна. Косите ѝ падаха на леки къдри около лицето, чиято миловидност познавате, свежи цветя украсяваха главата ѝ; носеше бяла муселинена рокля, пристегнатата в кръста с дълъг бял колан с развяващи се краища. Можете да си представите как ѝ отиваше това скромно облекло, но този ден тя приличаше на младоженка, това беше Онорин от първите дни.

Радостта ми бе веднага помрачена, тъй като лицето ѝ изразяваше необичайна сериозност, под леда имаше стаен огън.

— Октав — каза ми тя, — ще стана ваша жена, когато пожелаете; но помнете, такова покорство крие опасност, мога да се примиря...

Понечих да възразя.

— Да — продължи тя, — аз ви разбирам, примирението ви обижда, вие искате това, което не мога да ви дам: любов! Религията и състраданието ме накараха да се откажа от обета си за самота, и ето, вие сте тук!

Тя замълча, после продължи:

— Отначало вие не молехте за повече; сега искате да върнете жена си. Добре, аз ви връщам Онорин такава, каквата е, и не искам да ви създавам илюзии. Какво ще стане от мен? Майка? Сама го желая. О, повярвайте ми, горещо го желая. Опитайте се да ме промените, нямам нищо против. Но ако умра, приятелю, не проклинайте паметта ми и не ме обвинявайте в упорство: аз бих го нарекла култ към идеала, а може би по-правилно ще е да назова необяснимото чувство, което ще ме погуби, преклонение пред Бога! Бъдещето не е вече в моите ръце, вие имайте грижата за него, решавайте сам...

След това седна в онази непринудена поза, която така ви възхищаваше, и ме загледа как пребледнявам от болката, която ми беше причинила, така че кръвта застиваше в жилите ми.

Отгатнала ужасното въздействие на думите си, тя ми хвана ръцете, стисна ги и каза:

— Октав, аз те обичам, но не както ти искаш да бъдеш обичан: обичам душата ти... Но знай, обичам те достатъчно, че да умра за тебе безропотно като източна робиня. Това ще бъде моето изкупление.

Нещо повече, тя коленичи на една възглавница при краката ми и каза в изблик на върховно милосърдие:

— А може би все пак няма да умра...

Ето вече два месеца как се боря. Какво да правя?... Сърцето ми прелива, потърсих сърцето на приятел и викам за помощ: Какво да правя?“

ТРИДЕСЕТ И СЕДМА ГЛАВА ПОСЛЕДНОТО ДИХАНИЕ НА ОНОРИН

Не му отговорих. Два месеца по-късно вестниците известиха за пристигането с един английски кораб на графиня Октав, върната на семейството си след някои произшествия по време на пътуване, съчинени тъй правдоподобно, че никой да не се усъмни. Пристигайки в Генуа, получих писмо, в което ми съобщаваха, че графинята благополучно се е освободила от бременност, като е дарила мъжа си със син. Цели два часа седях с писмото в ръце тук на терасата на тази пейка. Два месеца по-късно, изтормозен от увещанията на Октав, Дьо Гранвил и Дьо Серизи, угнетен от загубата на вуйчо си, аз се съгласих да се оженя.

Половин година след Юлската революция получих следното писмо, с което свършва историята на това семейство.

„Господин Морис,

Умирам, макар че съм майка, а може би тъкмо затова.

Добре изиграх ролята си на жена: измених на мъжа си, изпитах радости, истински колкото и сълзите, които актрисите проливат на сцената.

Умирам за благо на обществото, на семейството, на брака, както първите християни са умирали в името на Бога. Не зная от какво умирам, макар че най-добросъвестно търся причината, тъй като въобще не съм упорита. Но на вас държа да обясня какво е моето страдание, на вас, който доведохте небесния лечител, ваш вуйчо, чийто съвет послушах; той бе мой изповедник, грижех се за него при последното му боледуване и като ми сочеше небето, той ми завеща да изпълня дълга си.

И аз изпълних своя дълг.

Не осъждам жените, които имат способността да забравят, възхищавам им се като на силни, неподражаеми натури, моят недостатък са спомените!... Не можах два пъти да изпитам онази всеотдайна любов, която ни отъждествява с любимия човек. До последния момент, вие сте свидетел, отправях зов към вашето сърце, към изповедника си, към мъжа си: «Съжалете се над мен!...» Никой не се съжали.

И ето, аз умирам. Умирам, като проявявам нечувана смелост. Някоя куртизанка не е била по-весела от мен. Моят беден Октав е щастлив, аз упорито подхранвам у него илюзиите на сърцето.

В тази ужасна игра аз не скъпя силите си, актрисата е аплодирана, чествувана, отрупвана с цветя; но невидимият съперник всеки ден идва за плячката, за жалките останки от моя живот. Сърцето ми се къса, но аз се усмихвам! Усмихвам се на двете си деца, но по-голямото, мъртвото, тържествува! Казах ви вече: мъртвото дете ще ме повика — и аз отивам при него.

Близостта без любов е позорна и аз непрестанно се чувствавам унижена. Мога да плача, да се отдам на моите бленувания само когато съм сама.

Изискванията на обществото и на дома, грижите за детето, за щастието на Октав не ми оставят нито миг, за да се съвзема и да почерпя сили, каквито намирах преди в моето усамотение.

Постоянно трябва да бъда нащрек, а това не е по силите ми, сърцето ми се бунтува. Не съумях да възпитам у себе си самообладание и бдителност с остър слух, с лъжлив език, с око на рис.

Не устата на любимия пие моите сълзи и целува моите очи, аз ги попивам тайно с кърпичка; водата освежава пламналите ми клепачи, а не любимите устни.

Аз се преструвам с душата си, затова може би и умирам!

Заклучвам тъгата си грижливо, така че нищо не личи; но тя трябва да разяжда нещо и ето, нахвърля се

върху живота ми. На лекарите, които откриха тайната ми, казах:

— Кажете, че умирам от някоя смъртоносна болест, иначе ще повлека след мен и моя мъж.

И тъй, уговорено е между Деплен, Бианшон и мен, че умирам от размекване на не знам коя си кост, описана от науката със съвършена точност. Октав смята, че го обожавам!... Добре ме разберете, боя се, че ще ме последва.

Пиша ви, за да ви помоля да станете в такъв случай настойник на малкия граф. Ще намерите приложено в писмото допълнение към завещанието ми, в което изразявам последната си воля; ще си послужите с него само ако бъде необходимо.

Може би се лъжа, моето себеотрицание може би ще остави Октав неутешим, но жив! Бедният Октав! Пожелавам му по-добра жена от мен, той заслужава да бъде обичан!

Тъй като научих, че моят мъдър шпионин се е оженил, помнете поуката на цветарката от улица Сен-Мор; направете жена си час по-скоро майка! Потопете я в най-грубото домакинско всекидневие, попречете ѝ да отглежда в сърцето си загадъчното цвете на идеала, образа на небесното съвършенство, бленуван от мен, онова вълшебно цвете с пламтящи багри, чието ухание вдъхва отвращение от действителността.

Аз съм като света Тереза, но не успях да постигна нейните екстази в манастирската самота с божествения Исус, с един безупречен крилат ангел, имащ способността да долита и отлита навреме.

Вие знаете колко щастлива бях сред моите любимии цветя.

Не съм ви казала още всичко: виждах как любовта разцъфтява под престорената ви лудост, криех от вас мислите, мечтите си, не ви допуснах в моето красиво царство.

Морис, надявам се да обикнете моето дете от любов към мен, ако един ден то бъде лишено от своя клет баща. Съхранете моята тайна, както гробът ще съхрани мен. Не ме оплаквайте: аз отдавна съм мъртва, ако свети Бернар е бил прав, като е казал, че няма живот там, където няма любов.“

ТРИДЕСЕТ И ОСМА ГЛАВА

ДВЕ РАЗВРЪЗКИ

— Това е всичко — каза консултът, като сложи писмата в чантата и я затвори с ключ. — Графинята умря.

— Жив ли е още графът? — попита посланикът. — От Юлската революция насам той изчезна от политическата сцена.

— Помните ли, господин Дьо Лора — отвърна генералният консул, че ме видяхте да изпровождам до парахода...

— Един беловлас старец? — попита художникът.

— Един четиридесет и пет годишен старец, тръгнал да търси лек и разтуха в италианския юг. Този старец бе моят нещастен приятел, моят покровител; той се беше отбил в Генуа, за да се сбoguва с мен и ми повери завещанието си... Назначаваше ме настойник на сина си, така че не стана нужда да му казвам желанието на Онорин.

— Знае ли, че е убиец? — попита госпожица Детуш.

— Той подозира истината — отвърна консултът — и това го убива. Останах на парахода, който го отнасяше в Неапол, чак докато отминахме залива, една лодка ме върна. Сбoguвахме се продължително и, боя се, завинаги. Един Бог знае на каква обич се радва довереникът на една любов, когато тази, която я е вдъхнала, не е между живите! „Такъв човек — каза ми Октав — притежава особено обаяние, той е увенчан с ореол.“ Когато се озовахме в предната част на палубата, графът обърна взор към морските простори; беше чудно хубав ден и навярно развълнуван от величествената гледка, той ми каза на прощаване:

— В интерес на човешката природа би трябвало да се запитаме каква непреодолима сила ни кара, противно на разума, да жертвуваме едно божествено създание в името на най-мимолетното от всички удоволствия!... Долових, че съвестта ми се бунтува. Не само Онорин се съпротивляваше. И все пак се реших!... Сега се разкъсвам от угризения! На улица Пайен умирах от копнеж по наслаждения, от които бях лишен; в Италия ще умра от разкаяние, задето съм ги

изпитал!... Откъде идва разногласието между две, смея да кажа, еднакво благородни натури?

За няколко мига на терасата се възцари дълбоко мълчание.

— Беше ли тя добродетелна? — попита консулт двете жени.

ТРИДЕСЕТ И ДЕВЕТА ГЛАВА

ЕДИН ВЪПРОС

Госпожица Детуш стана, хвана консула под ръка и като го отведе встрани, каза:

— Не са ли виновни също и мъжете, когато ни искат ръката и правят от младото момиче своя жена, като все още пазят дълбоко в сърцата си ангелски образи, сравняват ни с непознати съперници, надарени с въображаеми съвършенства, и винаги ги предпочитат пред нас?

— Бихте имали право, ако бракът беше основан на страстта. Това бе и грешката на двете злочести същества, станали нейна жертва. Брак, съгрял от взаимна любов, това би било рай!

Госпожица Детуш се отдалечи от консула и Клод Виньон, като се доближи до нея, ѝ пошепна на ухото:

— Господин Дьо л'Остал е малко самонадеян, не намирате ли?

— Не — отговори тя, също шепнешком. — Още не е отгатнал, че Онорин го е обичала. Бедният! — извика тя, виждайки консулшата да влиза. — Жена му е чула всичко...

Часовникът на кулата удари единадесет, всички гости си тръгнаха пеша покрай морето.

ЧЕТИРИДЕСЕТА ГЛАВА

НЯКОЛКО ДУМИ В ЗАКЛЮЧЕНИЕ

— Всичко това е неправдоподобно — каза госпожица Детуш. — Жена с такъв ум е едно от най-редките изключения и може би най-невероятното, истински бисер! Животът се състои от разнообразни случаи, от редуващи се скърби и радости. Дантевият рай, възвишеният образ на идеала, вечно синьото небе — всичко това съществува само в душата и да го търсим в живота, е непостижимо наслаждение, срещу което природата въстава всеки миг. На такива души е достатъчна една тясна килия и едно молитвено столче.

— Права сте — каза Леон дьо Лора. — Но макар че съм непоправим негодник, не мога да не се възхищавам от жена като Онорин, способна да живее в съседство с ателието на художник, под неговия покрив, без никога да слиза оттам, без да вижда хора, без да се окаля на улицата.

— Случва се, но само за няколко месеца — каза Клод Виньон с дълбока ирония.

— Графиня Онорин не е единствена по рода си — възрази посланикът, обръщайки се към госпожица Детуш. — Познавах един човек, виден политик и язвителен писател^[1], който бе предмет на подобна любов и пистолетният изстрел, отнел живота му, не засегна само него: тази, която обичаше, заживя като отшелница.

— Значи, намират се все още велики души в нашия век! — каза госпожица Детуш и остана няколко мига замислена, опряна на парапета на кея.

Париж, януари 1843

[1] Познавах един човек, виден политик и язвителен писател... — намек за смъртта на Арман Карел, журналист и политически деец, убит на дуел от Емил дьо Жирарден в 1836. Жената, в която бил

влюбен Карел и заради която се бил, след смъртта му се оттегля от света и заживява в монашеско уединение. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.